

**«ІСТОРИКИ ТА КРАЄЗНАВЦІ
ЧЕРНІГІВЩИНИ»**

**МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ
КОНСТАНТИНОВИЧ**

(Біобібліографічний покажчик)

Вип. 24

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В. Г. Короленка
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
Чернігівська обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

**Серія «Історики та
краєзнавці Чернігівщини»
Вип. 24**

**МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ
КОНСТАНТИНОВИЧ**

(1844–1886)

(Біобібліографічний покажчик)

Чернігів
2017

УДК 016:[929Константинович+908(477.51)+012Константинович(477.51)]
К 65

Редакційна колегія серії
«Історики та краєзнавці Чернігівщини»
О. Б. Коваленко (голова), І. М. Аліференко (заступник голови),
О. Я. Рахно, І. Я. Каганова (відповідальний секретар),
С. Л. Лаєвський, Л. В. Студьонова

Микола Олександрович Константинович
К 65 (1844–1886) : (біобібліогр. покажч.) / [упоряд. і вступ.
стаття О. Б. Коваленка та О. Я. Рахна ; наук. ред.
О. Б. Коваленко ; ред. І. Я. Каганова ; відп. за вип.
І. М. Аліференко]. – Чернігів : Чернігівська ОУНБ
ім. В. Г. Короленка, 2017. – 78 с. – (Історики та
краєзнавці Чернігівщини ; вип. 24).

УДК 016:[929Константинович+908(477.51)+012Константинович(477.51)]

© Чернігівська ОУНБ
ім. В. Г. Короленка
2017 р.

ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ ТА ІСТОРИК МИКОЛА КОНСТАНТИНОВИЧ

М. О. Константинович народився 13 лютого 1844 р. на хуторі Тищенковому Чернігівського повіту Чернігівської губернії у дворянській родині.

Рід Константиновичів грецького походження. Його фундатор – Родіон Константинович – жив наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Микола Родіонович (близько 1710 – до червня 1798) у 1756–1767 рр. згадувався як чернігівський городничий, у 1772–1797 рр. – «абшитованный войсковой товарищ». У 1760 р. він мав у Чернігові дві «крайне нищетных хаты», «деревянный дом о пяти покоях». Крім того, він володів землями у с. Неданчичі Любецької сотні, хутором Тищенковим з гуральнею та понад двома сотнями кріпаків. Відомо також, що «29 сентября 1797 г. продал генерал-штаб-квартирмистру Николаю Михайловичу Стороженку свой шинковый двор в с. Выблях за 300 руб.; подписывался по-гречески». У 1786 р. «войсковой товарищ Николай Константинович» мав у своєму дворі в Чернігові «винокурню, шинок и трактир». Розбагатівши на торгівлі та шинкуванні, М. Р. Константинович збудував у своїй садибі на вулиці Гончій, неподалік Дитинця одноповерхову кам'яницю – пам'ятку цивільної архітектури другої половини XVIII ст., яка була зруйнована під час Другої світової війни. В енциклопедичному довіднику «Чернігівщина» вміщено її світлину, датовану 1928 р. Його син, Пилип Миколайович (народ. близько 1758 р.), перебував на військовій службі, вийшов у відставку в чині прапорщика, у 1781–1808 рр. мешкав у власному маєтку в с. Сибереж Чернігівського повіту.

Батько М. О. Константиновича Олександр Пилипович закінчив Чернігівське повітове училище і 10 червня 1808 р. вступив на цивільну службу до Чернігівського повітового суду.

Під час Вітчизняної війни 1812 р. служив у 1-му Чернігівському ополченському полку. Брав участь у бойових діях на території Білорусії та блокаді Нового Замостя. З 14 червня 1819 р. по 24 грудня 1838 р. перебував на посаді чиновника Чернігівського губернського дворянського депутатського зібрання. З 24 грудня 1838 р. по 1 листопада 1844 р. та з 30 травня 1851 р. до 27 червня 1857 р. за вибором дворянства О. П. Константинович служив «в должности попечителя магазинов Черниговского уезда». У 1844 р. він отримав чин колезького асесора. Нарешті, один рік і сім місяців він був суддею Чернігівського межового суду, і 27 січня 1859 р. звільнений з посади за станом здоров'я.

О. П. Константинович мав у Чернігівському повіті на хуторі Тищенковому 430 десятин землі, гуральню й 68 душ кріпаків та ще 60 десятин землі й двох кріпаків у с. Сибереж того ж таки повіту. О. П. Константинович був одружений з дочкою губернського секретаря Ольгою Миколаївною Малявкою і мав, окрім Миколи, синів Митрофана (1841–до 1901) та Петра (1855–?), дочок Єлизавету (1847–?) та Софію (1852–?). Помер О. П. Константинович 7 липня 1879 р. і був похований біля Воскресенської церкви у Чернігові.

Микола Константинович у 1853 р. вступив до Чернігівської чоловічої гімназії, яку закінчив 1859 р. зі срібною медаллю. Через рік він продовжив навчання на історико-філологічному факультеті Київського університету св. Володимира. Його сучасник і однокурсник по університету В. М. Хижняков згадував: «Отличаясь блестящими способностями и замечательной памятью, он был одним из выдающихся студентов по своим познаниям. Не избалованный и не изнеженный с детства, не привыкший к светским развлечениям, он не искал этих развлечений и во время студенчества: весь он отдавался лучшим интересам, какие волновали тогда молодежь и общество. Лучшие студенческие кружки, лучшие профессора постоянно видели его у себя, и ему отводилось там одно из первых мест».

Родинне виховання в українських традиціях сприяло тому, що у студентські роки М. О. Константинович долучився до україно-фільського руху. Член Київської Старої громади О. Ф. Кістяківський 23 жовтня 1883 р. занотував у щоденнику: «Оказывается, что Рубинштейн, Житецкий, Константинович, Тумасов и другие во время своего студенчества жили в моем доме задолго до перехода его в мою собственность. Жили они во флигельке, на месте которого я построил новенький домишко. Квартира их называлась Месопотамиею. Здесь они издавали малороссийский юмористический журнал «Помииницю». Журнал этот находился в руках Юзефовича-junior, который тогда принадлежал к молодой украинофильской партии под именем Жука и который потом сделался ренегатом, причинившим много тайного зла прежним своим товарищам».

Після закінчення університету в 1864 р. М. О. Константинович деякий час учителював у Рівненській гімназії. Повернувшись до Чернігова, в 1865–1875 рр. викладав історію та географію у місцевій чоловічій гімназії.

М. О. Константинович був одружений з рідною сестрою відомого українського художника, скульптора та громадського діяча І. Г. Рашевського Катериною (1853–?) і мав з нею сина Володимира (1872–?), дочок Надію (1875–?), Катерину (1877–?), Зінаїду (1880–?) та Єлизавету (1884–?).

Учительська кар'єра М. О. Константиновича тривала недовго, оскільки у 1874 р. землевласники Чернігівського повіту обрали його гласним повітового земства, а повітове земське зібрання надало йому ще й повноваження губернського гласного. Незабаром він залишив учительську посаду, оскільки 16 грудня того ж таки року був обраний членом Чернігівської губернської земської управи.

Як губернський гласний та член губернської земської управи, М. О. Константинович значною мірою прислужився соціально-економічному та культурному розвитку регіону. Так, Чернігівське

губернське земське зібрання 7 грудня 1874 р. згідно з його пропозицією ухвалило: «Изменить содержание «Земского сборника» в том смысле, чтобы оно, кроме правительственных распоряжений и докладов управы, помещаемых заблаговременно, по возможности, представляло обзор деятельности губернских и уездных земских учреждений и положения губернского и уездных земских хозяйств за прошлое и настоящее время».

Завдяки ініціативі М. О. Константиновича 12 грудня 1875 р. Чернігівське губернське земське зібрання ухвалило створити статистичне відділення при губернській земській управі. 7 лютого 1876 р. статистичне відділення під його керівництвом розпочало свою діяльність. Було розроблено програму досліджень і розпочато її реалізацію, однак уже за рік М. О. Константиновичу довелося відстоювати існування статистичного відділення. Великі землевласники, незадоволені статистичними роботами, оскільки вони зачіпали їхні економічні інтереси, на засіданнях Чернігівського губернского земського зібрання у січні 1877 р. виступили проти статистичних досліджень. На засіданні губернского земського зібрання 12 січня того ж таки року, відповідаючи на закиди супротивників, М. О. Константинович, зокрема, відзначав: «Странно обвинять отделение в том, что оно сделало больше, чем ему поручено; обвинение, подчеркнутое особенным образом у [Л. И.] Ждановича, основано на неверной передаче им постановления земского собрания прошлого года об учреждении Статистического отделения». Прихильникам земської статистики незначною більшістю голосів (26 проти 22) цього разу вдалося зберегти відділення і внести у кошторис 8000 руб. на його утримання. За рік роботи чернігівські статистики підготували «Труды Статистического отделения при Черниговской губернской земской управе» (Чернігів, 1877. Вип. 1) і два томи «Материалов для оценки земельных угодий» по Чернігівському

та Борзнянському повітах (Київ, 1877). Втім, під час Чернігівського губернського земського зібрання у січні 1878 р. супротивники статистичних робіт об'єднали свої зусилля. Обговорення долі статистичного відділення тривало у складних дискусіях 17 та 18 січня. Врешті-решт зібрання незначною більшістю голосів (36 проти 33) ухвалило рішення надалі не фінансувати статистичне відділення.

Значну увагу М. О. Константинович приділяв розвитку освіти. Зокрема, на засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 7 грудня 1875 р. під час обговорення клопотання Кролевецького та Конотопського повітових земських зібрань щодо запровадження обов'язкового початкового навчання, М. О. Константинович, «сочувствую в принципі введенню обов'язкового обучения, находил, что поднимать вопрос о нем в настоящее время, когда школьные помещения переполнены, при 16% мальчиков и 0,8% девочек школьного возраста, посещающих школы, – несвоевременно. Обязательное обучение возможно ввести, но прежде следует расширить школьные помещения и обставить хорошо школы учебными пособиями. Хотя Конотопское земство и предположило ввести обязательное обучение в школах, удовлетворяющих последним условиям, но таких школ найдется 1–2, не более». Відтак губернське зібрання ухвалило: «Ходатайства Конотопского и Кролевецкого уездных земских собраний отклонить».

Наступного дня М. О. Константинович запропонував зібранню «оказать пособие сельским обществам на улучшение школьных помещений. По мнению гл. Константиновича, устройство новых и расширение существующих школьных помещений должно лежать на обязанности сельских обществ, так как ни губернское, ни уездные земства, при всем их желании, не могут принять на себя издержки по неимению средств. Но губернское земство могло бы придти на помощь выдачею беспроцентных ссуд сельским обществам с рассрочкою на

несколько лет. Собрание постановило: ассигновать 3000 руб. на выдачу беспроцентных ссуд сельским обществам для постройки школьных домов». Водночас він звернув увагу зібрання на те, що майже усі школи погано забезпечені навчальними посібниками, і запропонував допомогти початковій школі, «ассигновав управе 1–3 тысячи рублей для устройства книжных складов. Склады эти могли бы служить не только для удешевления учебных пособий, но и средством рекомендации хороших учебных пособий в местностях глухих, где выбор пособий, при всем желании, крайне затруднителен. Собрание постановило: открыть кредит управе в 1000 руб. на устройство склада для учебных пособий».

Значну підтримку М. О. Константинович надавав заснованій земством Чернігівській учительській семінарії. Коли постало питання про передачу семінарії у відання Міністерства народної освіти на умовах, які виключали можливість участі земства в її діяльності, на засіданні земського зібрання 13 січня 1877 р. ряд гласних, зокрема М. О. Константинович, В. М. Хижняков, І. Л. Шраг, висловилися за закриття семінарії, а зібрання під їхнім впливом більшістю (38 проти 33) ухвалило: «Семинарию Министерству на предложенных им условиях не передавать».

Після закінчення трирічного терміну перебування на посаді члена губернської земської управи М. О. Константинович деякий час виконував обов'язки секретаря Чернігівського губернського статистичного комітету та редактора неофіційної частини «Черниговских губернских ведомостей». Водночас він активно працював як губернський та повітовий земський гласний.

М. О. Константинович підтримував ідею створення в Чернігові ремісничого училища. На засіданні губернського земського зібрання 21 січня 1878 р. «гл. Константинович указывал на важность учреждения в г. Чернигове ремесленного училища с целью поддержать падающую в селах ремесленность и тем дать новых ремесленников, взамен старых, которые, с каждым годом, количественно делаются все меньше и меньше».

19 січня 1879 р. зібрання обрало М. О. Константиновича до складу комісії, що мала вивчити питання про створення в Чернігові землеробської школи.

Завдяки клопотанням гласного М. О. Константиновича у 1881 р. вдалося відновити статистичне відділення при Чернігівській губернській земській управі. 20 січня того ж таки року згідно з доповіддю кошторисної комісії губернське земське зібрання ухвалило створити відділення, обрати для завідування ним третього члена управи та асигнувати на його утримання 8000 руб. на рік. За декілька років відновлена статистична служба впорядкувала статистичні описи решти повітів Чернігівської губернії, що сприяло більш справедливому оподаткуванню населення.

15 грудня 1881 р. згідно з пропозицією М. О. Константиновича «собрание постановило: «внести в смету на 1882 год пять тысяч рублей на составление фонда для борьбы с эпидемиями», ухвалило створити медико-статистичне бюро та регулярно проводити губернські з'їзди лікарів. Завдяки М. О. Константиновичу земство дедалі більше уваги приділяло охороні здоров'я мешканців губернії.

М. О. Константинович разом з гласним О. П. Карпінським домігся безоплатного лікування душевнохворих з мало-забезпечених верств населення. На засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 15 січня 1881 р. О. П. Карпінський запропонував «вообще освободить хронических умалишенных из крестьянского сословия от платы за лечение, мотивируя свое предложение тем соображением, что плата за лечение умалишенных тяжелым бременем ложится на их родных и близких, поглощая в большинстве случаев весь их доход». Зібрання ухвалило: «Освободить на будущее время всех хронических умалишенных, без различия сословий, от платы за их лечение; прекратить все ныне производящиеся взыскания за лечение таких больных».

Губернські гласні довіряли М. О. Константиновичу різні виборні посади. Зокрема, на засіданні губернського земського зібрання 14 грудня 1882 р. М. О. Константинович разом з П. П. Червінським був обраний членом Чернігівського відділення Селянського поземельного банку.

М. О. Константинович також брав активну участь у засіданнях Чернігівського повітового земського зібрання. Чернігівське повітове земство до 1874 р. було досить інертним. Уперше на розвиток освіти й медицини кошти були асигновані лише у 1872 р. Але з обранням у 1874 р. гласних–мешканців міста, зокрема М. О. Константиновича, діяльність повітового земства помітно пожвавилася. За пропозицією М. О. Константиновича у 1875 р. при початкових училищах Чернігівського повіту почали створюватися бібліотеки. На засіданні Чернігівського повітового земського зібрання 2 вересня 1881 р. після обговорення «доклада Училищного совета о нуждах училищ Черниговского уезда» було ухвалено «внести в дополнение к ассигнованным на этот предмет по смете 1880 г. 500 руб., еще 700 руб. серебром, поручив расходование этой суммы управе совместно с Училищным советом».

За дорученням Чернігівської повітової земської управи М. О. Константинович 15–16 січня 1883 р. організував проведення в Чернігові першого з'їзду сільських господарів усіх станів для обговорення питань покращення сільського господарства в повіті. Головою з'їзду, в якому взяли участь 49 осіб з різних волостей повіту, був обраний М. О. Константинович. На ньому, зокрема, було ухвалено створити в Чернігові склад сільськогосподарських машин та удосконалених знарядь праці, доручити спеціальній комісії вивчити питання щодо кредитування заходів для покращення господарювання. Обговорені були також питання про покращення місцевих порід робочих коней та великої рогатої худоби, осушення боліт та

боротьби з пісками, які під дією вітрів робили непридатними сільськогосподарські угіддя.

23 жовтня 1880 р. на засіданні Чернігівського повітового земського зібрання М. О. Константинович зробив заяву про необхідність викладання у початкових школах рідною мовою. Водночас він стояв біля витоків земського конституційного руху. Зокрема, брав участь у таємних зібраннях земців-конституціоналістів, на яких обговорювалися питання легальної боротьби з царським урядом за збереження принципів місцевого самоврядування, розширення прав земських установ та запровадження конституційного ладу. У 1878 р. він разом з О. Ф. Ліндфорсом та О. О. Русовим брав участь у зібранні земців у Ніжині напередодні земського з'їзду, що відбувся у листопаді того ж таки року в Харкові. Про це стало відомо керівництву губернії, але авторитет М. О. Константиновича і довіра до нього були дуже високими: «Черниговский губернатор [М. П.] Дараган узнал об этом съезде, о чем сам говорил Константиновичу, но никаких печальных последствий не было».

На засіданні Чернігівського губерньського земського зібрання 14 січня 1879 р. М. О. Константинович разом із гласними І. І. Петрункевичем, О. П. Карпінським, І. Л. Шрагом був обраний до складу спеціальної комісії, яка мала підготувати відповідь на заклик уряду до громадськості допомогти у боротьбі з терором революційних народників. Через три дні вони вручили текст голові зібрання губерньському предводителю дворянства М. І. Неплюєву. Суть відповіді полягала в тому, що суспільство і громадські організації позбавлені свободи слова й друку, відтак зовсім безсилі у боротьбі з небажаними суспільними явищами. Однак М. І. Неплюєв не допустив обговорення цієї доповіді. В офіційних земських документах це засідання знайшло таке відображення: «В заседании 24 января председатель Собрания заявил Собранию, что комиссия в своем докладе коснулась таких предметов, которые совершенно выходят из ведения земства и

публичное обсуждение которых он, по независящим от него причинам, допустить не может. Несмотря на все усилия некоторых гласных убедить председателя Собрания в «незаконности» его поступка, он остался непреклонен, так что гласные, в числе 20 человек, заявив протест против «насилия» председателя, оставили залу заседания. После чего сессия Собрания губернского земства была закрыта».

У 1878 р. М. О. Константинович був обраний гласним Чернігівської міської думи і прислужився розвитку міського самоврядування. 29 січня 1879 р. його обрали товаришем директора Чернігівського міського громадського банку, а 30 жовтня наступного року у зв'язку з відмовою від посади О. П. Карпінського – директором цієї фінансової установи. Завдяки М. О. Константиновичу банк і надалі приносив міському самоврядуванню значний прибуток.

20 грудня 1883 р. на засіданні Чернігівського губерньського земського зібрання під час виборів голови губерньської земської управи М. О. Константинович набрав переважну більшість голосів гласних (43 проти 14) і очолив губерньську земську управу. Того ж таки дня він був обраний членом Чернігівської губерньської училищної ради. Це обрання відомий історик земства Б. Б. Веселовський охарактеризував наступним чином: «Более полную победу либеральная партия одержала лишь в 1883 г. и в председатели управы провела Н. А. Константиновича – этого деятельного практика, совмещавшего большую работоспособность с энтузиазмом в борьбе за земские идеалы».

Після обрання на посаду голови губерньської земської управи М. О. Константинович вибув зі складу гласних Чернігівської міської думи і звернувся до неї з листом, в якому повідомляв, що «не может уделять для занятий в банке столько времени, сколько необходимо для такого важного дела, и потому просит думу уволить его от службы в банке». На засіданні думи 25 січня 1884 р. гласний В. П. Гутман запропонував «просить

Н. А. Константиновича не оставляют банка и уделают ему столько времени, сколько он признает возможным, так как и самая малая доля его участия имеет громадное значение для операций банка». На прохання думи М. О. Константинович до 22 серпня 1884 р. виконував обов'язки директора і, незважаючи на повторне прохання думи, таки залишив посаду.

Загалом М. О. Константинович був гласним Чернігівських повітового та губернського земських зібрань протягом 1874–1886 рр. й очолював губернську земську управу в 1884–1886 рр. Завдяки високому авторитету він обирався на посаду почесного мирового судді. Указом Сенату від 22 квітня 1885 р. «коллежский советник Николай Константинович» був затверджений почесним мировим суддею по Чернігівському повіту.

М. О. Константинович був причетний до багатьох культурних і просвітніх проектів. Зокрема, він товаришував з відомим письменником-байкарем Л. І. Глібовим. Разом з відомим громадським діячем, чиновником канцелярії чернігівського губернатора О. А. Тищинським, М. О. Константинович у жовтні 1872 р. звернувся до «начальника губернии» з проханням дозволити відновити з 1 січня 1873 р. видання часопису «Черниговский листок». Але центральна влада не дозволила цього. Натомість чернігівському губернатору О. О. Панчулідзеву було запропоновано звільнити з посади О. А. Тищинського. Як голова Чернігівської губернської земської управи, М. О. Константинович протягом 1884–1886 рр. був редактором часопису «Земский сборник Черниговской губернии».

М. О. Константинович належав до гурту ініціаторів створення та засновників Чернігівської громадської бібліотеки, що постала 15 березня 1877 р.

14 квітня 1884 р. М. О. Константинович разом з представниками місцевої інтелігенції Ф. А. Лизогубом, М. І. Неплюєвим, П. О. Свечиним, В. Є. Варзаром, І. Л. Шрагом, В. М. Хижняковим на квартирі губернатора князя

С. В. Шаховського, під його головуванням провели перше зібрання членів-засновників Чернігівського аматорського музично-драматичного гуртка і обрали правління на чолі з К. Д. Милорадовичем.

М. О. Константинович активно підтримував зв'язки з освітніми закладами Чернігова. Був членом Попечительської ради Чернігівської жіночої гімназії, а в 1881 р. його обрали головою цієї громадської організації. Того ж таки року він «пожертвовав служащим гимназии 8 руб. 10 коп., на библиотеку 16 руб. и на приобретение учебников 20 руб.». Водночас він був ревізором каси «Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии».

М. О. Константинович підтримував грошовими внесками Чернігівський дитячий притулок і бідняків, якими опікувалося «Черниговское благотворительное общество».

М. О. Константинович раптово помер у ніч з 19 на 20 листопада 1886 р. від розриву серця у Чернігові за два тижні до відкриття чергового губернського земського зібрання і був похований на міському цвинтарі.

4 грудня 1886 р. на засіданні Чернігівського губернського земського зібрання було ухвалено три постанови, присвячені цій непересічній особистості: «почтить память умершего Н. А. Константиновича отслужением панихиды 7 декабря в соборе»; «выразить в форме адреса и передать вдове Е. Г. Константинович соболезнование и общее живое и горькое сожаление о потере этого выдающегося земского человека» та «выдать семье Н. А. Константиновича 3000 руб., т. е. годовой оклад жалованья покойного».

Так завершив свій життєвий шлях педагог, громадський діяч і красзнавець М. О. Константинович, який залишив по собі добру пам'ять на Чернігівщині.

М. О. Константинович – відомий історик та краєзнавець. Викладаючи у Чернігівській гімназії, він серйозно вивчав історію та археологію регіону. Вже в 1872 р. на шпальтах «Записок Черниговского губернского статистического комитета» з'явилася стаття М. О. Константиновича «Заметки о трудах архиепископа Филарета по описанию Черниговской губернии». 17 лютого 1874 р. М. О. Константинович був обраний дійсним членом Південно-Західного відділу Російського географічного товариства. На III Археологічний з'їзд у Києві в серпні 1874 р. він подав реферат «О курганах Черниговского уезда».

Тривалий час М. О. Константинович був дійсним членом та секретарем Чернігівського губернського статистичного комітету. У 1877 р. він підготував «Записку об устройстве при Комитете местного музея». Під егідою Статистичного комітету М. О. Константинович опублікував ряд своїх історичних праць. Зокрема, він продовжив започатковану О. М. Лазаревським публікацію матеріалів Генерального (Рум'янцевського) опису України 1765–1769 рр. У 1875 р. видав 3-й випуск «Обозрения Румянцевской описи Малороссии», присвячений Стародубському полку. На засіданні 3 березня 1884 р. «Н. А. Константинович доложил, что в бытность его секретарем Комитета им составлен 4-й выпуск Румянцевской описи, которым и заканчивается все Обозрение и предложил Комитету, если Комитет найдет возможным, издать этот труд. Комитет, признавая крайне желательным, чтобы Обозрение Румянцевской описи Малороссии было вполне закончено, постановил напечатать 4 выпуск Обозрения Румянцевской описи Малороссии, составленный Н. А. Константиновичем, в «Черниговских губернских ведомостях», а потом отдельными оттисками». Того ж таки дня його було включено до складу комісій з підготовки таблиць для збирання статистичних відомостей та з влаштування в Чернігові Сільськогосподарського і промислового музею. Крім

того, «на этом же заседании согласно 4 и 5 статей Положения о Губернском статистическом комитете Н. А. Константинович большинством голосов, закрытым голосованием избран помощником председателя Черниговского губернского статистического комитета». 2 жовтня 1884 р. на засіданні Комітету М. О. Константинович був обраний до складу комісії «по выработке Программы собирания сведений о кустарной промышленности в Черниговской губернии».

Разом з тим, М. О. Константинович допомагав іншим дослідникам у пошуку необхідних документів. Зокрема, О. Ф. Кістяківський занотував у своєму щоденнику 6 березня 1876 р.: «Написал я также два письма в Чернигов Константиновичу и Могилянскому, прося их навести справку, где находится архив Черниговского магистрата. Это мне необходимо знать ввиду моего исследования о магдебургском праве».

В останній рік життя М. О. Константинович опублікував свою узагальнюючу працю «Исторические памятники Черниговской губернии. Городки и курганы» (1886), листи з власного архіву та документи щодо кордонів повітів Чернігівського намісництва за розмежуванням 1782 р.

Крім того, М. О. Константинович впорядкував низку звітів, доповідей, програм, записок, заяв, протестів та особливих думок з приводу різних аспектів життєдіяльності місцевого земства.

Біобібліографічний покажчик «Микола Олександрович Константинович (1844–1886)» продовжує серію «Історики та краєзнавці Чернігівщини» і має на меті систематизувати його доробок. У покажчику дотримано хронологічний характер розміщення літературних джерел у прямій послідовності. У межах одного року джерела розміщено за алфавітом назв. Бібліографічні записи проанотовані, якщо в тому була потреба.

Посібник супроводжується допоміжним довідковим апаратом, що складається з іменного та географічного покажчиків. Добір матеріалу завершено у грудні 2017 р. Бібліографічний опис здійснено відповідно до чинних стандартів.

Покажчик підготовлено у процесі виконання держбюджетної теми «Регіональні еліти Лівобережної України у громадсько-політичному та соціокультурному житті Російської імперії XIX – початку XX ст.» (номер державної реєстрації 0115U002445).

Упорядники з вдячністю приймуть уточнення та доповнення, що дозволить доповнити бібліографію праць М. О. Константиновича і гідно увічнити пам'ять про нього.

Видання розраховано на викладачів та учителів, студентів, працівників музеїв та архівів, краєзнавців.

**Олександр Коваленко,
Олександр Рахно**

ПРАЦІ М. О. КОНСТАНТИНОВИЧА

1872

1. ЗАМЕТКИ о трудах архиепископа Филарета по описанию Черниговской губернии // Записки Черниговского губернского статистического комитета. – Чернигов, 1872. – Кн. 2. – Вып. 5, 6. – С. 27–35.

1875

2. О КУРГАНАХ Черниговского уезда. – Киев : Университетская типография, 1875. – 4 с.

3. ОБОЗРЕНИЕ Румянцевской описи Малороссии. Выпуск 3 (Полк Стародубский). – Чернигов : В Губ. типографии, 1875. – [459] с.

4. ОТЧЕТ Черниговской губернской земской управы за 1874–75 год. – [Чернигов : Зем. типография, 1875]. – 296 с.

Співавт.: О. П. Карпінський, М. М. Милорадович, І. Г. Рашевський.

5. ССУДО-СБЕРЕГАТЕЛЬНЫЕ товарищества Черниговской губернии : (отчет члена Управы Н. А. Константиновича) // Зем. сб. Черниг. губ. – 1875. – № 4–8. – С. 112–126.

1876

6. ДОКЛАД Статистического отделения Губернской земской управе // Зем. сб. Черниг. губ. – 1876. – № 9–12. – С. 190–200.

Без підпису.

7. О ПЕРВОНАЧАЛЬНЫХ действиях Статистического отделения при Губернской земской управе : (доклад члена управы Н. А. Константиновича) // Зем. сб. Черниг. губ. – 1876. – № 1–4. – С. 116–120.

1877

8. ЗАПИСКА секретаря Черниговского губернского статистического комитета об устройстве при Комитете местного музея. – Чернигов : Губ. типография, 1877. – 7 с.

9. ОТЧЕТ Черниговской губернской земской управы за 1876–77 год // Зем. сб. Черниг. губ. – 1877. – № 9–12. – Приложение. – С. 1–98.

Співавт. : О. П. Карпінський, М. М. Милорадович, І. Г. Рашевський.

10. ПРОГРАММЫ для статистико-экономического изучения Черниговской губернии. Составлены статистическим отделением при Черниговской губернской земской управе и одобрены Губернским земским собранием в сессию 1877 года. – Чернигов : Зем. типография, 1877. – 29, 50, 85, 33 с.

Співавт. : В. Є. Варзар, О. О. Русов, П. П. Червінський.

11. ПРОТЕСТ 19 губернских гласных : прилож. к резолюциям 17 янв. // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1876 года, состоявшейся в январе 1877 года [8–18 янв. 1877 г.]. – [Чернигов, 1877]. – С. 364–365.

Співавт. : І. І. Петрункевич, О. П. Карпінський, О. Ф. Ліндфорс та ін.

Протест вищезазначених губ. гласних на дії головуючого на засіданні 17 січ. 1877 р. предводителя дворянства Черніг. пов. Д. З. Подольського, який не схотів оголосити догану гласним, які цього дня сиділи у сусідньому залі й не брали участі в роботі зібрання.

1878

12. ЗАЯВЛЕНИЕ губернских гласных // Журналы Черниговского очередного губернского земского собрания [8–23 янв. 1878 г.]. – [Чернигов, 1878]. – С. 352–353.

Співавт. : М. М. Милорадович, В. О. Савич, О. Г. Сребдольський та ін.

Заява на адресу голови губ. зем. зібрання, предводителя дворянства Черніг. губ. М. М. Дурново з приводу некоректної поведінки ряду гласних на засіданні зібрання під час балотування питання про збирання стат. відом. у Черніг. губ. 18 січ. 1878 р.

13. О КУРГАНАХ Черниговского уезда // Труды III Археологического съезда в России, бывшего в Киеве в августе 1874 года. – Киев, 1878. – Т. 1. – С. 181–184.

1879

14. ОСОБОЕ мнение нижеподписавшихся губернских гласных // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1878 года, состоявшейся в январе 1879 года [13–23 янв. 1879 г.]. – [Чернигов, 1879]. – С. 463–464.

Співавт. : В. О. Савич, Г. Н. Карачевський-Вовк, І. Л. Шраг та ін.

Незгода губ. гласних з головою Черніг. губ. зем. зібрання М. І. Неплюєвим, який на засіданні зібрання 22 січ. 1879 р. не дозволив оприлюднити доповідь комісії для розробки питання щодо заходів, які мало вжити земство у зв'язку з урядовим повідомленням про необхідність боротьби з революційним народництвом.

15. ОСОБОЕ мнение нижеподписавшихся губернских гласных Черниговского губернского земского собрания // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1878 года, состоявшейся в январе 1879 года [13–23 янв. 1879 г.]. – [Чернигов, 1879]. – С. 465–466.

Співавт. : С. О. Сребдольський, І. Л. Шраг, Ф. М. Уманець та ін.

Незгода комісії, одноголосно обраної 14 січ. того ж таки року, для розробки питання щодо заходів, яких мало вжити земство у зв'язку з урядовим повідомленням, надрукованим у № 186 «Правительственного вестника» за 1878 р. щодо боротьби з

революційним народництвом, з головою Черніг. губ. зем. зібрання М. І. Неплюєвим, який 22 січ. 1879 р. не дозволив оприлюднити доповідь комісії.

1880

16. ОСОБОЕ мнение губернских гласных к журналу собрания № 3 (14 янв. 1880 г.) // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1879 года, состоявшейся в январе 1880 года. – [Чернигов, 1880]. – С. 51–52.

Співавт. : О. П. Карпінський, О. С. Лашкевич, І. Г. Рашевський та ін.

Незгода з постановою зібрання, згідно з якою усі дорожні споруди були визнані повітовими.

17. ОСОБОЕ мнение губернских гласных к журналу собрания № 6 (17 янв. 1880 г.) // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1879 года, состоявшейся в январе 1880 года. – [Чернигов, 1880]. – С. 133–135.

Співавт. : О. С. Лашкевич, В. І. Миловидов, К. І. Перепелицин та ін.

Незгода з прийняттям Черніг. губ. зем. зібранням постанови щодо кошторису на утримання Черніг. сирітського будинку на 1880 р.

18. ОСОБОЕ мнение гласных к журналу земского собрания № 8 (19 янв. 1880 г.) // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1879 года, состоявшейся в январе 1880 года. – [Чернигов, 1880]. – С. 207–209.

Співавт. : О. С. Лашкевич, І. А. Свідерський, М. М. Милорадович та ін.

Незгода з прийняттям Черніг. губ. зем. зібранням рішення щодо виділення 1200 руб. на утримання ревізора для відділу зем. добровільного страхування та кошторису на утримання Черніг.

сирітського будинку на 1880 р. і запровадження нового способу розкладки земських податків.

19. ОСОБОЕ мнение гласных к журналу земского собрания № 9 (20 янв. 1880 г.) // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1879 года, состоявшейся в январе 1880 года. – [Чернигов, 1880]. – С. 233–234.

Співавт. : І. Л. Шраг, О. С. Лашкевич, М. М. Милорадович та ін.

Незгода з головоючим на зібранні, який поставив на обговорення кошторис земства на 1880 р. раніше вирішення інших важливих питань, як відбувалося зазвичай, мотивуючи це тим, що гласні можуть раніше роз'їхатися по домівках.

1881

20. В ЧЕРНИГОВСКОЕ губернное земское собрание : [прилож. № 67 к журн. 20 янв.] // Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1880 года, состоявшейся в январе 1881 года [12–26 янв.]. – Чернигов, 1881. – С. 516–518.

Співавт. : О. Ф. Ліндфорс, П. М. Міхно, Ф. М. Уманець та ін.

Звернення 37 губ. зем. гласних 16 січ. 1881 р. до Черніг. губ. зем. зібрання щодо порушення клопотання перед урядом про надання засланому в адміністративному порядку губ. гласному І. Петрункевичу, обраному в лип. 1880 р. гласним Борзенського пов. зем. зібрання, а згодом губ. гласним, можливості виконувати свої обов'язки.

1884

21. ДОКЛАД Губернской земской управы Губернскому земскому собранию XX очередной сессии о земской фельдшерской школе // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 12. – Прилож. – С. 1–12.

Співавт. : П. М. Солонина, Н. Н. Карачевський-Вовк,
П. П. Червінський.

22. ДОКЛАД Губернской земской управы Губернскому земскому собранию XX очередной сессии о преобразовании Сиротского дома // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 12. – Прилож. – С. 1–46.

Співавт. : П. М. Солонина, Н. Н. Карачевський-Вовк,
П. П. Червінський.

23. О ГОРОДИЩЕ близ местечка Салтыковой-Девицы, Черниговского уезда // Труды Четвертого Археологического съезда. – Казань : Типография Император. ун-та, 1884. – Т. 1. – С. 48–52.

24. ОБ УСТРОЙСТВЕ земской эмеритальной кассы : (доклад управы Губ. собранию созыва 1884 г.) // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 12. – Прилож. – С. 1–40.

Співавт. : П. М. Солонина, Н. Н. Карачевський-Вовк,
П. П. Червінський.

25. ОБОЗРЕНИЕ Румянцевской описи Малороссии. Выпуск IV (Дополнение) // Черниг. губ. ведом. – 1884. – Ч. неоф. – № 38. – 30 сент. – С. 395–396 ; № 39. – 7 окт. – С. 403–404 ; № 40. – 14 окт. – С. 412–413 ; № 41. – 21 окт. – С. 420–421 ; № 42. – 28 окт. – С. 432–434 ; № 43. – 4 нояб. – С. 440–443 ; № 44. – 11 нояб. – С. 453–455 ; № 45. – 18 нояб. – С. 468–469 ; № 46. – 25 нояб. – С. 486–488 ; № 47. – 2 дек. – С. 506–507 ; № 48. – 9 дек. – С. 525–527 ; № 49. – 16 дек. – С. 549–550 (Окончание).

1885

26. О НОВЫХ основаниях раскладки : (доклад управы губ. собранию созыва 1884 г.) // Зем. сб. Черниг. губ. – 1885. – № 1–2. – Прилож. – С. 1–8.

Співавт. : П. М. Солонина, Н. Н. Карачевський-Вовк,
П. П. Червінський.

27. ОБОЗРЕНИЕ Румянцевской описи Малороссии. Вып. 4 (Дополнение). – Чернигов : Губ. типография, 1885. – 58 с.

Рец. : Багалея Д. Обозрение Румянцевской описи Малороссии. Вып. 4 (Дополнение). Составил Н. Константинович (оттиск из №№ 38–49 «Черниговских губернских ведомостей» 1884 г.) Чернигов, 1885. 58 с. // Киев. старина. – 1885. – № 5. – С. 149–152.

28. ОТЧЕТ Черниговской губернской земской управы по тройной русской системе о состоянии капиталов земства за 1884 год. – Чернигов : Зем. типография, 1885. – 287 с.

Співавт. : П. М. Солонина, П. П. Червінський, Н. Н. Карачевський-Вовк.

1886

29. ИСТОРИЧЕСКИЕ памятники Черниговской губернии. Городки и курганы // Календарь Черниговской губернии на 1887 год. – Чернигов, 1886. – С. 621–633.

30. МЕЖЕВАЯ книга Черниговского наместничества уездной границе между Прилуцким и Глинским уездов 1782 года : к истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 29 (10 апр.). – Ч. неофиц. – С. 5.

Без підпису.

31. МЕЖЕВАЯ книга Черниговского наместничества Глинскому уезду [со] смежным Роменским уездом, учиненная 1782 года октября 17 ч. : к истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 30 (13 апр.). – Ч. неофиц. – С. 5.

32. ОТЧЕТ о деятельности Черниговского сельскохозяйственного общества за 1885 год // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 3–4. – С. 35–36.

Співавт. : В. Є. Варзар.

33. ОТЧЕТ Черниговской губернской земской управы за 1885 год. – Чернигов : Зем. типография, 1886. – 151 с.

Без підпису.

34. [ПИСЬМА предводителей дворянства Ивана Дунина-Борковского и Ивана Рапевского прапорщику Филиппу Константиновичу] : из истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 17 (27 февр.). – Ч. неофиц. – С. 4.

Публ. листів-розпоряджень від 17 груд. 1786 р. щодо підготовки до запланованого візиту імператриці Катерини II.

35. [РАЗГРАНИЧЕНИЯ уездов бывшего Черниговского наместничества с подлинным актом 2 сентября 1782 г.] : к истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 22 (16 марта). – Ч. неофиц. – С. 3–4.

36. УЕЗДНАЯ межевая книга Черниговского наместничества Березнинского уезда по смежном с Нежинским уездом межевания, учиненного 1782 года Октября 1 дня : к истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 24 (23 марта). – Ч. неофиц. – С. 4.

Без підпису.

37. УЕЗДНАЯ межевая книга Черниговского наместничества Борзенскому уезду по смежности с Роменским межевания в 1782 году : к истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 28 (6 апр.). – Ч. неофиц. – С. 4.

Без підпису.

38. УЕЗДНАЯ межевая книга Черниговского наместничества с Прилуцким уездом межевания в 1782 году : к истории края // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 26 (30 марта). – Ч. неофиц. – С. 4.

Без підпису.

1887

39. ИСТОРИЧЕСКИЕ памятники Черниговской губернии. Городки и курганы // Корвин-Пиотровский К. В. Материалы для истории, этнографии и статистики Черниговской губернии. – Чернигов, 1887. – С. 79–91.

1969

40. ПРОХАННЯ М. Константиновича та О. Тищинського до чернігівського губернатора про видання з 1 січня 1873 р. газети «Черниговский листок» з викладенням програми газети (жовтень 1872 р.) // Сиваченко М. Леонід Глібов : дослідження і матеріали / М. Сиваченко, О. Деко. – Київ, 1969. – С. 136–139.

Співавт. : О. А. Тищинський.

ПУБЛИКАЦІЇ ПРО М. О. КОНСТАНТИНОВИЧА

1874

41. ИЗБИРАТЕЛЬНЫЕ списки по Черниговскому уезду // Зем. сб. Черниг. губ. – 1874. – № 5. – С. 64–115.

С. 74 : М. О. Константинович мав у Черніг. пов. понад 211 десятин землі, що дозволяло йому брати участь у виборчому з'їзді землевласників пов. для обрання зем. гласних.

42. ОЧЕРЕДНЫЕ списки присяжных заседателей 1874 г. : по Черниг. уезду // Зем. сб. Черниг. губ. – 1874. – № 7. – С. 126–138.

С. 134 : У 1874 р. М. О. Константинович мав право бути присяжним засідателем Черніг. окружного суду.

43. СПИСОК губернских земских гласных, избранных на трехлетие с сентября 1874 г. // Зем. сб. Черниг. губ. – 1874. – № 10. – С. 71–75.

С. 75 : М. О. Константинович – губ. зем. гласний від Черніг. пов.

44. СПИСОК уездных земских гласных, избранных на трехлетие с сентября месяца 1874 года // Зем. сб. Черниг. губ. – 1874. – № 10. – С. 76–95.

С. 94 : Надвірний радник М. О. Константинович – гласний Черніг. пов. зем. зібрання, обраний від землевласників повіту.

1875

45. ЖУРНАЛЫ очередного Черниговского губернского земского собрания 1875 [5–15 дек. 1875 г.]. – [Чернигов : Зем. типография, 1875]. – 366, 9 с.

С. 7, 20, 22, 44, 88, 92, 148, 149, 154, 155, 174–175, 254–255, 258–259, 335 (1-а паг.) : Участь губ. зем. гласного від Черніг. пов., члена губ. зем. управи М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання 5–15 груд. 1875 р.

46. ЖУРНАЛЫ очередного заседания Черниговского уездного земского собрания. 1874. – Чернигов : Зем. типография, 1875. – 99 с.

С. 3, 26 : Гласний М. О. Константинович брав участь у роботі Черніг. пов. зем. зібрання 24–29 верес. 1874 р. і 29 верес. був обраний попечителем Сибірьського зем. початкового училища, губ. гласним та членом Комісії кошторисів і розкладок губ. зем. зібрання.

1877

47. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1876 года, состоявшейся в январе 1877 года [8–18 янв. 1877 г.] // Зем. сб. Черниг. губ. – 1877. – № 1–4. – Прилож. – С. 1–7, 1–367.

С. 6, 89, 97, 164, 197–199, 243, 268, 365 : Участь губ. зем. гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання.

48. ОТЧЕТ правления Черниговской общественной библиотеки о состоянии материальных средств библиотеки к 27 марта 1877 года // Черниг. губ. ведом. – 1877. – № 14 (3 апр.). – Особое прибавление. – С. 2–3.

С. 2 : М. О. Константинович пожертвував Черніг. громад. бібліотеці 21 руб. (4 руб. грошима і 17 руб. період. вид.).

49. ЧЕРНИГОВ, 11-го марта // Черниг. губ. ведом. – 1877. – № 11 (13 марта.). – Особое прибавление.

С. 1 : На засіданні Черніг. губ. стат. комітету 15 січ. 1877 р. М. О. Константинович був обраний його дійсним членом.

50. ЧЕРНИГОВ, 26-го марта // Черниг. губ. ведом. – 1877. – № 13 (27 марта.). – Особое прибавление.

С. 2 : На черговому зібранні членів Черніг. громад. бібліотеки 19 берез. 1877 р. М. О. Константинович був обраний кандидатом у члени її Правління.

51. ЧЕРНИГОВСКОЕ уездное земское собрание 25–28 сентября 1877 года // Черниг. губ. ведом. – 1877. – № 41 (9 окт.). – Особое прибавление. – С. 1–2.

С. 2 : На засіданні Черніг. пов. зем. зібрання 28 верес. 1877 р. М. О. Константинович був обраний членом Черніг. пов. училищної ради та губ. гласним.

1878

52. ГУБЕРНСКИЕ и уездные учреждения Черниговской губернии. Памятная книжка на 1878 год. Личный состав должностных лиц по сведениям, доставленным в конце 1877 года / [сост. при Черниг. губ. правлении]. – Чернигов : Губ. типография, 1878. – 173 с.

С. 9, 12, 36, 169 : Посади, які обіймав колезький радник М. О. Константинович у 1877–1878 рр.

53. ЖУРНАЛЫ Черниговского очередного губернского земского собрания [8–23 янв. 1878 года] // Зем. сб. Черниг. губ. – 1878. – № 1–4. – Прилож. – С. 1–515, 1–8 с.

С. 1, 12, 14, 15–16, 86–87, 88, 89, 92, 135, 138–139, 139–140, 161, 237–239, 266, 267, 273–274, 274–275, 284–287, 288, 291, 293–294, 296, 330–331, 334–335, 339–340, 343–344, 345, 346, 353, 427–428, 432, 447, 448–449 (1-а паг.) : Участь губ. зем. гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання.

54. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1878 года, состоявшейся в январе 1879 года [13–23 янв. 1879 г.] // Зем. сб. Черниг. губ. – 1879. – № 1–4. – Прилож. – С. 1–485, 1–3.

С. 5, 11, 13, 14, 21–22, 23, 24, 25, 119–120, 122, 123–124, 155, 168, 169, 206, 207, 216, 217, 223, 224, 241, 245, 247, 249, 250, 251, 266, 267, 268, 269, 270, 276, 277, 282, 285, 286, 287, 300, 321, 322, 338, 339, 345, 350, 351, 464, 483 (1-а наг.) : Участь губ. зем. гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

55. ОТЧЕТ правления Черниговского благотворительного общества за 1878 год // Черниг. губ. ведом. – 1879. – № 11 (18 марта). – Особое прибавление.

С. 1 : М. О. Константинович сплатив членські внески за 1878 р. до каси Черніг. благодійного т-ва.

56. СЛУЖЕБНЫЕ перемены по Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1879. – № 8 (25 февр.). – Ч. офиц. – С. 1–2.

С. 2 : За розпорядженням черніг. губернатора колезький радник М. О. Константинович був звільнений з посади секретаря Черніг. губ. у селянських справах присутствія за власним бажанням.

57. СЛУЖЕБНЫЕ перемены по Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1879. – № 12 (25 марта). – Ч. офиц.

С. 2 : Секретар Черніг. губ. стат. комітету колезький радник М. О. Константинович згідно з його проханням звільнений з посади.

58. СЛУЖЕБНЫЕ перемены по Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1879. – № 26 (1 июля). – Ч. офиц.

С. 3 : Указом Сенату від 20 квіт. 1879 р. за № 27925 надвірний радник М. О. Константинович затверджений почесним мировим суддею по Черніг. пов.

59. ЧЕРНИГОВ, 6-го янв. // Черниг. губ. в.ведом. – 1879. – № 1 (7 янв.). – Особое прибавление. – С. 1–2.

С. 1 : 3 січ. 1879 р. гласним Черніг. міської думи був обраний М. О. Константинович.

60. ЧЕРНИГОВ, 3-го фев. // Черниг. губ. в.ведом. – 1879. – № 5 (4 фев.) – Особое прибавление.

С. 2 : 29 січ. 1879 р. на першому засіданні новообраної Черніг. міської думи директором Чернігівського міського громадського банку був обраний О. П. Карпінський, а його заступниками – В. П. Гутман та М. О. Константинович.

61. ЧЕРНИГОВ, 24-го марта // Черниг. губ. в.ведом. – 1879. – № 12 (25 марта). – Особое прибавление.

С. 1 : На засіданні Черніг. благодійного т-ва М. О. Константинович був обраний до складу комісії для розгляду питання щодо створення притулку для неповнолітніх злочинців.

1880

62. ЖУРНАЛ Черниговского очередного губернского земского собрания 1880 года. 15 января 1880 г. // Черниг. губ. в.ведом. – 1880. – № 5 (3 фев.) – Ч. неофиц.

С. 5 : М. О. Константинович – один з авторів заяви про необхідність перетворення ремісничого класу при Сирітському домі у зем. ремісниче училище, а також підтримав клопотання Пед. ради зем. фельдшерської школи про відкриття при ній підготовчого класу та спец. 3-го паралельного класу для фельдшерів.

63. ЖУРНАЛ Черниговского чрезвычайного губернского земского собрания вечернего заседания 26 мая 1880 года № 2 // Зем. сб. Черниг. губ. – 1880. – № 1–4. – Прилож. – С. 66–68.

С. 68 : М. О. Константинович обраний до складу комісії для сприяння Черніг. губ. зем. управі у справі припинення епідемії дифтерії в губ.

64. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1879 года, состоявшейся в январе 1880 года // Зем. сб. Черниг. губ. – 1880. – № 1–4. – Прилож. – С. 1–324 ; 1–9.

С. 4, 6, 12, 41, 82, 91, 121, 128 (1-а паг.) : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання 12–18 січ. 1880 р.

65. ОТЧЕТ Правления Черниговского благотворительного общества за 1879 год // Черниг. губ. ведом. – 1880. – № 3 (20 янв.). – Ч. неофиц.

С. 7 : Інформ. про те, що М. О. Константинович у 1879 р. сплатив членські внески до каси Черніг. благодійного т-ва.

66. СПИСКИ губернских земских гласных, избранных на трехлетие с сентября 1880 года // Зем. сб. Черниг. губ. – 1880. – № 9–12. – С. 209–211.

С. 211 : М. О. Константинович – губ. гласний від Черніг. пов.

1881

67. ВОПРОС о положении народного образования в Черниговском уездном земском собрании // Зем. сб. Черниг. губ. – 1881. – № 6. – С. 55–71.

С. 61, 69–70 : На засіданні Черніг. пов. зем. зібрання 23 жовт. 1880 р. член повітової Училищної ради М. О. Константинович узяв участь в обговоренні стану освіти у повіті.

68. ЖУРНАЛ заседания Черниговского очередного губернского земского собрания 1881 года, 12 января // Черниг. губ. ведом. – 1881. – № 4 (25 янв.). – Ч. неофиц.

С. 5 : На засіданні Черніг. губ. зем. зібрання М. О. Константинович був обраний до складу комісії з питань освіти.

69. ЖУРНАЛЫ заседания Черниговского уездного очередного собрания 1881 г. Сентября 2 дня // Черниг. губ. ведом. – 1881. – № 39 (27 сент.). – Ч. неофиц.

С. 4 : На засіданні Черніг. пов. зем. зібрання М. О. Константинович узяв участь в обговоренні питання про покращення стану бібліотек зем. училищ, за підсумками якого зібрання вирішило збільшити асигнування на їх потреби до 700 руб. сріблом.

70. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1880 года, состоявшейся в январе 1881 года [12–27 янв. 1881 г.]. – [Чернигов : Зем. типография, 1881]. – 678, 14 с.

С. 3, 6, 11, 12, 13, 24, 30, 37, 39, 40, 46, 54, 60, 62–63, 63–64, 65, 69, 70, 80–81, 83, 86, 91, 99, 101, 107, 111, 112, 121, 131–132, 137, 143, 149–150, 159, 165–166, 172, 175–176, 181–183, 186, 194, 198, 200, 203, 518 (1-а паг.) : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

71. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания XVII-й очередной сессии (с 8 по 16 октября 1881 года). – [Чернигов : Земская типография, 1881]. – 487, 7 с.

С. 4, 7, 10, 12, 13, 16–18, 18–19, 20, 25, 27, 28, 29–30, 33–34, 40, 46, 47, 58, 59, 65, 72–73, 75, 76–77, 81, 85, 86, 88–89, 93–94, 97, 98, 100, 101, 102, 113, 114, 115, 116, 118–119 (1-а паг.) : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

72. ТРУДЫ Черниговской комиссии по еврейскому вопросу. – Чернигов : Губ. типография, 1881. – 6, 111, 97, 2 с.

С. 1 (1-а паг.) : М. О. Константинович – член Черніг. комісії з єврейського питання, створеної 21 верес. 1881 р.

С. 7 (2-а паг.) : Посилання на «Обозрение Румянцевской описи Малороссии» О. М. Лазаревського та М. О. Константиновича.

73. ВЫКУПНЫЕ платежи в связи с экономическим положением крестьянского населения. II. Черниговский уезд // Зем. сб. Черниг. губ. – 1882. – № 9. – С. 25–56.

С. 30 : Виступ гласного М. О. Константиновича на засіданні Черніг. пов. зем. зібрання 2 груд. 1881 р. під час обговорення викупних платежів.

74. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ уездных земских собраний в 1881 г. I. Народное продовольствие // Зем. сб. Черниг. губ. – 1882. – № 6–7. – С. 59–80.

С. 60 : На засіданні Черніг. пов. зем. зібрання 2 верес. 1881 р. гласний М. О. Константинович узяв участь в обговоренні питання щодо продовольчого забезпечення населення повіту.

75. ЖУРНАЛЫ чрезвычайного Черниговского губернского собрания 5 и 6 октября 1882 года. – Чернигов : Зем. типография, 1882. – 23 с.

С. 4, 8, 10, 18 : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі надзвичайного Черніг. губ. зем. зібрання.

76. ОТЧЕТ Попечительного совета Черниговской женской гимназии о состоянии гимназии за 1881 год // Черниг. губ. ведом. – 1882. – № 6 (7 февр.). – Ч. неофиц. – С. 151–155.

С. 151, 153 : У 1881 р. М. О. Константинович був обраний головою Опікунської ради Черніг. жіночої гімназії та пожертвував їй службовцям 8 руб. 10 коп., гімназійній бібліотеці – 16 руб. та 20 руб. – на придбання підручників.

77. СПИСКИ лицам, имеющим право на основании ст. 17 Город. пол. права участия в городских выборах г. Чернигова на избрание гласных в городскую думу на 4-летие с 1883 года // Черниг. губ. ведом. – 1882. – № 44 (31 окт.). – Отдельное прилож. – С. 1–2.

С. 1 : М. О. Константинович належав до II розряду осіб, які мали право брати участь у виборах до Черніг. міської думи.

78. СПИСОК лиц, сделавших пожертвования в пользу Черниговского детского приюта и бедных, призреваемых Благотворительным обществом, в день праздника Рождества Христова (25 декабря 1881 г.), взамен исполнения обычных визитов // Черниг. губ. ведом. – 1882. – № 1 (3 янв.). – Ч. неофиц. – С. 20–21.

С. 20 : М. О. Константинович зробив грошову пожертву на користь Черніг. дитячого притулку в день свята Різдва Христового.

79. СПИСОК лиц, сделавших пожертвования в пользу Черниговского детского приюта и бедных, призреваемых Благотворительным обществом, в день Нового года (1 января 1882 г.), взамен исполнения обычных визитов // Черниг. губ. ведом. – 1882. – № 2 (10 янв.). – Ч. неофиц. – С. 48–49.

С. 49 : М. О. Константинович зробив грошову пожертву на користь Черніг. дитячого притулку в день Нового року.

80. СПИСОК лиц, сделавших пожертвования в пользу Черниговского детского приюта и бедных, призреваемых Благотворительным обществом, в день праздника Св. Пасхи (28 марта 1882 г.), взамен исполнения обычных визитов // Черниг. губ. ведом. – 1882. – № 14 (4 апр.). – Ч. неофиц. – С. 329–330.

С. 330 : М. О. Константинович зробив грошову пожертву на користь Черніг. дитячого притулку в день Великодня.

81. СПИСОК членов Черниговского благотворительного общества на 1-е января 1882 г. // Черниг. губ. ведомости. – 1882. – № 7 (14 февр.). – Ч. неофиц. – С. 175–177.

С. 176 : У списку членів Черніг. благодійного т-ва під № 48 згадано М. О. Константиновича.

82. ЧЕРНИГОВ, 12 декабря 1882 г. // Черниг. губ. ведом. – 1882. – № 50. – Ч. неофиц.

С. 1319 : Міністр держ. маєностей дозволив проведення у Чернігові з 1 верес. 1883 р. с.-г. виставки. Розпорядчий комітет з

її організації, у складі якого перебував М. О. Константинович, розпочав діяльність 9 грудня 1882 р.

1883

83. ГЛАСНЫЙ губернский. Как часто губернские гласные посещали собрание // Зем. сб. Черниг. губ. – 1883. – № 1–3. – С. 119–136.

С. 125 : Гласний від Черніг. пов. М. О. Константинович узяв участь у всіх засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання, які відбулися протягом січ. 1881 – жовт. 1882 рр.

84. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания XVIII очередной сессии (с 11-го по 14-е декабря 1882 года). – [Чернигов : Зем. типография, 1883]. – 335, 7 с.

С. 4, 16, 18, 23, 233–234, 236–237, 239, 257–258, 267, 275–276, 287–288, 307, 329, 331, 333 (1-а паг.) : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

85. ПРОТОКОЛЫ заседаний Черниговской губернской земской санитарной комиссии с приложениями [20–22 мая 1883 г.] // Зем. сб. Черниг. губ. – 1883. – № 4–6. – Прилож. 2. – С. 17–135.

С. 17, 19 : Губ. зем. гласний від Черніг. пов. М. О. Константинович – член Черніг. губ. зем. санітарної комісії.

86. СВОД постановлений Черниговской городской думы от 1871–1883 г. / [сост., на основании постановления Думы, городским головою В. М. Хижняковым]. – Чернигов : Губ. типография, 1883. – 1271 с.

С. 682, 685, 699, 731, 754, 822, 832, 911, 952, 980, 981, 982, 983, 984, 1015, 1036, 1040, 1086, 1177, 1181, 1197, 1214, 1220, 1264 : Участь гласного М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. міської думи.

87. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ съезд в Чернигове // Зем. сб. Черниг. губ. – 1883. – № 4–6. – С. 49–66.

С. 49, 50, 59, 64 : На засіданні Сільськогосподарського з'їзду землевласників Черніг. пов. 15–16 січ. 1883 р. М. О. Константинович був обраний головою з'їзду і керував його роботою.

1884

88. ЖУРНАЛ засідання лікарів Черниговского богоугодного заведения. 1884 г., марта 28 // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 6–10. – С. 55–60.

С. 55 : Голова губ. зем. управи М. О. Константинович узяв участь у нараді лікарів Черніг. богоугодного закладу.

89. ЖУРНАЛ засідання Пятого сельскохозяйственного съезда Черниговского уезда, состоявшегося 8 июля 1884 года в Чернигове // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 6–10. – С. 60–70.

С. 60, 61, 66, 68, 69, 70 : М. О. Константинович узяв участь у роботі П'ятого сільськогосподарського з'їзду Черніг. пов. і був обраний його головою.

90. ЖУРНАЛ засідання Черниговского губернского статистического комитета, марта 3 дня 1884 г. // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 39 (7 окт.). – Ч. неофиц. – С. 401–402.

С. 401, 402 : На засіданні Черніг. губ. стат. комітету 3 берез. 1884 р. був присутній його дійсний член М. О. Константинович, який доповів про завершення підготовки до друку 4-го останнього випуску «Обозрения» Рум'янцевського опису Лівобережної України. Комітет ухвалив надрукувати його у «Черниговских губернских ведомостях» та окремими відбитками. Тоді ж М. О. Константиновича було обрано до складу Комісії для зміни таблиць для збирання стат. відом., по влаштуванню у Чернігові С.-г. і промислового музею та помічником голови Черніг. губ. стат. комітету.

91. ЖУРНАЛ засідання Черниговского губернского статистического комитета, октября 2 дня 1884 г. // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 42 (28 окт.). – Ч. неофиц. – С. 429–430.

С. 429, 430 : На засіданні Черніг. губ. стат. комітету був присутній помічник голови М. О. Константинович, якого було обрано до складу Комісії для розробки програми для збирання відом. про кустарну промисловість Черніг. губ.

92. ЖУРНАЛ засідання Черниговского музыкально-драматического кружка любителей 14 апреля 1884 года // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 15 (22 апр.). – Ч. неофиц. – С. 161–164.

С. 161 : 14 квіт. 1884 р. М. О. Константинович, Ф. А. Лизогуб, М. І. Неплюєв, П. О. Свечин, В. Є. Варзар, В. М. Хижняков, І. Л. Шраг та ін. на квартирі губернатора князя С. В. Шаховського провели перше зібрання членів-засновників Черніг. аматорського муз.-драм. гуртка й обрали його Правління на чолі з К. Д. Милорадовичем.

93. ЖУРНАЛ засідання Черниговского экстренного губернского земского собрания (3-го марта 1884 г.) // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 4–5. – С. 23–28.

С. 24, 26–27 : Участь М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

94. ЖУРНАЛЫ съездов сельских хозяев Черниговского уезда // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 2. – С. 17–37.

С. 17, 25, 26, 28, 29, 31, 34 : Участь М. О. Константиновича у роботі Другого (10 верес. 1883 р.) і Третього (25 верес. 1883 р.) з'їздів сільських господарів Черніг. пов., на яких його було обрано головою з'їзду.

95. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания XIX очередной сессии (с 7-го по 20-е декабря 1883 года). – [Чернигов : Зем. типография, 1884]. – 592, 24 с.

С. 5, 12, 16, 18, 20, 23, 26, 28, 30, 31, 34, 35, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 51. 2, 54, 57, 58, 72, 73 (1-а паг.) : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання; обрання його 20 груд. головою губ. зем. управи та членом Губ. училищної ради.

96. ОТЧЕТ Попечительного совета Черниговской женской гимназии о состоянии гимназии за 1883 год // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 14 (15 апр.). – Ч. неофиц. – С. 290–293.

С. 290 : У 1883 р. М. О. Константинович був головою Опікунської ради Черніг. жіночої гімназії.

97. ОТЧЕТ Правления Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии за 1883 год // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 8 (26 февр.). – Ч. неофиц. – С. 85–89.

С. 88 : У 1881–1884 рр. М. О. Константинович був дійсним членом «Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии» і сплачував щорічно по 3 руб. членських внесків.

98. ПЕРЕЧЕНЬ предметов, по которым последовали постановления дум Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 13 (1 апр.). – Ч. офиц.

С. 256 : 31 січ. 1884 р. Черніг. міська дума звернулася з проханням до М. О. Константиновича залишитися на посаді директора Черніг. міського банку «столько времени, сколько он признает возможным, а затем в виду отказа Константиновича от звания гласного, утверждена была редакция письма к нему с заявлением признательности и сожаления со стороны думы по поводу его удаления».

99. ПЕРЕЧЕНЬ предметов, по которым последовали постановления дум Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 39 (7 окт.). – Ч. офиц. – С. 905–906.

С. 905 : 16 серп. 1884 р. Черніг. міська дума ухвалила постанову про обрання особливої депутації зі складу гласних з метою запрошення колишнього директора міського банку М. О. Константиновича залишитися на цій посаді.

100. ПОЖЕРТВОВАНИЯ в пользу Черниговского детского приюта в день Нового года (1 января 1884 г.) взамен исполнения

обычных визитов // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 1 (8 янв.). – Ч. неофиц.

С. 7 : М. О. Константинович зробив грошову пожертву на користь Черніг. дитячого притулку в день Нового року 1 січня 1884 р.

101. СЛУЖЕБНЫЕ перемены в Черниговской губернии. По Министерству внутренних дел // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 2 (15 янв.). – Часть офиц.

С. 20 : Міністр внутр. справ затвердив колезького радника М. О. Константиновича на посаді голови Черніг. губ. зем. управи згідно з обранням губ. зем. зібранням на три роки.

102. СЛУЖЕБНЫЕ перемены в Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1884. – № 40 (14 окт.). – Ч. офиц.

С. 922 : Голова Черніг. губ. зем. управи М. О. Константинович виїхав у північні пов. губ., а на час його відсутності обов'язки голови виконував член управи П. М. Солонина.

103. СОСТАВ Черниговского губернского земства (1865–1884) // Зем. сб. Черниг. губ. – 1884. – № 6–10. – Прилож. – С. 1–108.

С. 86–87 : М. О. Константинович – колезький радник, губ. гласний від Черніг. пов. у 1874–1886 рр., член Черніг. губ. зем. управи у 1874–1876 рр., її очільник у 1883–1886 рр., був присутнім на всіх засіданнях зібрання.

104. СТЕНОГРАФИЧЕСКИЙ отчет заседаний Черниговского губернского земского собрания XIX очередной сессии (7–20 декабря 1883 года). – Чернигов : Зем. типография, 1884. – 552 с.

С. 6, 21–23, 37–39, 44–45, 60–61, 68, 86, 87, 89, 93–94, 96, 98, 107, 110–111, 115–116, 130, 132, 133, 138, 150, 153, 154, 155–156, 163, 166, 168, 172, 176–177, 178, 179, 180, 181, 182, 203, 204, 209, 221, 238, 239, 244, 261, 291, 292, 322, 324, 338, 340, 348, 353, 358, 362, 366, 372–373, 375, 415, 416, 418–419, 424, 425, 439–440, 440–441, 448–449, 450–451, 452, 461–462, 462–463, 467, 473–474,

477–478, 480, 481, 482, 483, 486–487, 488, 594–505, 506–507, 508–509, 509–511, 527, 528, 539 : Участь гласного від Черніг. пов. М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

105. ХОЛМСКИЙ А. И. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания 1865–1882 гг. / [изд. Черниг. губ. земства]. – Одесса : Типография В. Кирхнер, 1884. – 7, 729 с.

С. 50, 160, 161, 191, 200, 203, 224, 228, 260, 289, 290, 477, 592, 616, 727 : Участь губ. гласного М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

1885

106. ЖУРНАЛІ заседания Черниговского губернского училищного совета // Зем. сб. Черниг. губ. – 1885. – № 9–10. – С. 107–110.

С. 107 : Член Черніг. губ. училищної ради М. О. Константинович був присутній на її засіданні 8 трав. 1885 р.

107. ЖУРНАЛЫ заседаний Черниговского губернского училищного совета // Зем. сб. Черниг. губ. – 1885. – № 5–8. – С. 96–104.

С. 96, 100 : Член Черніг. губ. училищної ради М. О. Константинович був присутній на її засіданнях 9 берез. та 7 трав. 1885 р.

108. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания XX очередной сессии (с 7-го по 15-е декабря 1884 года). – [Чернигов : Зем. типография, 1885]. – 481, 8 с.

С. 5, 9, 17, 22, 23, 25, 26, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 57 (1-а паг.) : Участь гласного від Черніг. пов., голови губ. зем. управи М. О. Константиновича у роботі Черніг. губ. зем. зібрання.

109. КАЛЕНДАРЬ Черниговской губернии на 1886 год / [сост. К. В. Корвин-Пиотровский]. – Чернигов : Типография Губ. правления, 1885. – 344, 214, 8 с.

С. 23, 57, 111, 162, 174, 183, 196 (2-а паг.) : Інформ. про посади, які обіймав колезький радник М. О. Константинович у 1885–1886 рр.

110. ОТЧЕТ о деятельности Черниговского общественного банка за 1875–1885 годы // Зем. сб. Черниг. губ. – 1885. – № 1–2. – С. 83–89.

С. 83 : М. О. Константинович з 1879 р. по жовтень 1880 р. був заступником директора Черніг. громадського банку, а потім з жовт. 1880 р. по серп. 1884 р. очолював його.

111. ОТЧЕТ Попечительного совета Черниговской женской гимназии о состоянии гимназии за 1884 год (19 год существования) // Черниг. губ. ведом. – 1885. – № 14 (14 апр.). – Ч. неофиц. – С. 133–137.

С. 133 : У 1884 р. М. О. Константинович перебував у складі Опікунської ради Черніг. жіночої гімназії за обранням Черніг. міської думи.

112. ОТЧЕТ Правления Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии за 1884 год // Черниг. губ. ведом. – 1885. – № 6 (10 февр.). – Ч. неофиц. – С. 37–40.

С. 38 : У 1884 р. М. О. Константинович був ревізором каси Правління «Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии».

113. СЛУЖЕБНЫЕ перемены в Черниговской губернии. По Министерству юстиции // Черниг. губ. ведом. – 1885. – № 18 (12 мая). – Ч. офиц.

С. 452 : М. О. Константинович указом Сенату від 22 квіт. 1885 р. за № 5164 був затверджений почесним мировим суддею по Черніг. пов.

114. СПИСОК лиц, сделавших пожертвования в пользу Черниговского детского приюта и бедных, призреваемых Благотворительным обществом, в день праздника Рождества Христова (25 декабря 1884 года) взамен исполнения обычных визи-

тов // Черниг. губ. ведом. – 1885. – № 1 (6 янв.). – Ч. неофиц. – С. 1–2.

С. 1 : М. О. Константинович зробив грошову пожертву на користь Черніг. дитячого притулку в день свята Різдва Христового 25 грудня 1884 р.

115. ЦИФРОВОЙ отчет о деятельности Черниговского городского общественного банка за 1875–1885 год // Черниг. губ. ведом. – 1885. – № 8 (24 февр.). – Ч. неофиц. – С. 69–72.

С. 69 : М. О. Константинович з 1879 по жовт. 1880 рр. був заступником директора Черніг. міського громадського банку, а з жовт. 1880 р. по серп. 1884 р. – його директором.

116. ЧЕРНИГОВСКИЙ городской общественный банк 1875–1885 // Зем. сб. Черниг. губ. – 1885. – № 1–2. – С. 83–89.

С. 83 : 3 жовт. 1880 по серп. 1884 рр. М. О. Константинович – директор Черніг. міського громадського банку.

117. ЧЕРНИГОВСКОЕ уездное земство по народному образованию // Зем. сб. Черниг. губ. – 1885. – № 3–4. – С. 83–86.

С. 86 : М. О. Константинович взяв участь у роботі Черніг. пов. зем. зібрання 24 жовт. 1884 р.

1886

118. ЖУРНАЛЫ съезда земских ветеринарных врачей и агентов Черниговской губернии [18–25 мая 1886 года] // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 5–6. – С. 29–100.

С. 29, 31, 50, 53, 60 : Участь голови губ. зем. управи М. О. Константиновича у засіданнях з'їзду ветеринарних лікарів Черніг. губ.

119. ЖУРНАЛЫ Черниговского губернского земского собрания XXI очередной сессии (с 7-го по 15-е декабря 1885 года). – [Чернигов : Зем. типография, 1886]. – 427, 9 с.

С. 5, 11, 12, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 47 (1-а паг.) : Участь голови губ.

зем. управи М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання.

120. КАЛЕНДАРЬ Черниговской губернии на 1887 год / [сост. К. В. Корвин-Пиотровский]. – Чернигов : Типография Губ. правления, 1886. – 1014 с.

С. 860 : У 1886 р. М. О. Константинович був помічником голови Черніг. губ. стат. комітету.

121. МЕСТНАЯ хроника // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 94 (30 нояб.) – Ч. неофиц.

С. 3 : 26 листоп. 1886 р. Черніг. міська дума вшанувала пам'ять померлого М. О. Константиновича: була відслужена панахида, після якої з великою промовою виступив І. Л. Шраг, котрий охарактеризував його життєвий шлях та громад. діяльність.

122. МЕСТНАЯ хроника // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 97 (11 дек.) – Ч. неофиц.

С. 3 : Черніг. губ. зем. зібрання вшанувало пам'ять колишнього голови М. О. Константиновича, 7 груд. 1886 р. у кафедральному соборі була відслужена панахида, а також «в уважение заслуг, оказанных земству бывшим его председателем Н. А. Константиновичем, ассигновало вдове покойного 3000 руб. единовременного пособия».

123. НЕКРОЛОГ Н. А. Константиновича, составленный В. М. Хижняковым // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 9–12. – С. 113–117.

124. НИКОЛАЙ Александрович Константинович. Некролог // Черниг. губ. ведом. – 1886. – № 92 (23 нояб.) – Ч. неофиц. – С. 3.

125. ОТЧЕТ о деятельности Черниговского сельскохозяйственного общества за 1885 год // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 3–4. – С. 35–36.

С. 35, 36 : 19 квіт. 1885 р. на зібранні членів Черніг. с.-г. т-ва М. О. Константинович був обраний головою його Правління.

126. ОТЧЕТ Правления Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии за 1885 год // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 1–2. – С. 56–63.

С. 58 : У 1885 р. член Правління «Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии» М. О. Константинович був ревізором каси цього Товариства.

127. ПАМЯТИ Н. А. Константиновича // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 9–12. – С. 113.

128. СПИСОК губерньских гласных, избранных на трехлетие с 1886 г. // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 9–12. – С. 127–130.

С. 130 : М. О. Константинович – губ. гласний від Черніг. пов.

129. СПИСОК уездных гласных Черниговской губернии // Зем. сб. Черниг. губ. – 1886. – № 9–12. – С. 117–127.

С. 117 : М. О. Константинович – гласний Черніг. пов. зем. зібрання, обраний від землевласників повіту.

130. СТЕНОГРАФИЧЕСКИЙ отчет заседаний Черниговского губернского земского собрания XX очередной сессии (с 7-го по 15 декабря 1884 года). – [Чернигов : Зем. типография, 1886]. – 345, 5 с.

С. 4, 7, 20, 22, 34, 38, 42, 43, 44, 48, 52–53, 54–55, 58, 60, 61, 62, 65–68, 71–72, 72–73, 75, 77, 78, 88, 89, 90, 91, 92, 94–95, 100, 101, 125–126, 131, 150–151, 159, 189–191, 196, 201, 205–206, 212–213, 214, 237–238, 272–273, 274, 274–275, 280, 289, 296–298, 302, 303–304, 304–305, 312, 313, 315, 316, 318, 321, 322–323, 323, 324, 327–328, 329, 334, 335, 336, 338, 343 (1-а паг.) : Участь голови губ. зем. управи М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання.

131. СТЕНОГРАФИЧЕСКИЙ отчет о заседаниях Черниговского губернского земского собрания XXI очередной сессии [7–15 декабря 1885 года]. – Чернигов : Зем. типография, 1886. – 210, 9 с.

С. 3, 6–7, 8, 9, 10, 38, 41, 42, 45, 48, 50–51, 57, 59, 61, 64, 66–67, 67–68, 68, 68–69, 70, 71, 73, 74–75, 75–76, 77–79, 79, 79–81, 83, 90, 91, 94–95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 108, 109, 111, 116–117, 118–119, 123–124, 125, 127, 128, 129–130, 131, 134, 135, 136, 138, 143–144, 150–151, 153, 154, 155, 156, 166–167, 168, 170–171, 171, 172, 174, 177, 178, 179–180, 182–183, 185, 199, 200, 201–202 (1-а паг.) : Участь голови губ. зем. управи М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання.

1887

132. ВОСКРЕСЕНСКИЙ И. Об условиях, препятствующих правильному применению закона 3 июня 1879 г. в Черниговской губернии / И. Воскресенский // Зем. сб. Черниг. губ. – 1887. – № 3–6. – С. 32–45.

С. 45 : Автор ст., аналізуючи проблеми боротьби з епідеміями хвороб великої рогатої худоби, використав вислів покійного М. О. Константиновича: «Ведь мы еще учимся!».

133. СЛУЖЕБНЫЕ перемены по Черниговской губернии // Черниг. губ. ведом. – 1887. – № 7 (22 янв.). – Ч. офиц.

С. 1 : Указом Сенату від 5 січ. 1887 р. № 188 почесний мировий суддя Черніг. судово-мирового округу колезький радник М. Константинович у зв'язку зі смертю виключений зі списків мирових суддів.

134. ГОРИНЕК К. К истории Черниговского водопровода (Дополнение) / Г. Горинек // Черниг. губ. ведом. – 1887. – № 54 (9 июля). – Ч. неофиц.

С. 4 : Гласний М. О. Константинович входив до складу комісії Черніг. міської думи, яка вивчала питання щодо створення водогону в Чернігові.

135. ОТЧЕТ Правления Общества вспомоществования нуждающимся воспитанницам Черниговской женской гимназии за 1886 год // Зем. сб. Черниг. губ. – 1887. – № 1–2. – С. 79–84.

С. 84 : Дійсний член Товариства М. О. Константинович сплатив членські внески за 1886 р.

136. ПРОТОКОЛЫ 3-го очередного губернского съезда врачей Черниговского земства (с 18-го по 26-е мая 1885 года). – Чернигов : Зем. типография, 1887. – 164, 2 с.

С. 3, 19, 36, 39, 42–43, 46 (1-а паг.) : Участь голови Черніг. губ. зем. управи М. О. Константиновича у роботі губ. з'їзду лікарів Черніг. земства.

137. ЧЕРНИГОВСКОЕ губернное земское собрание XXII очередной сессии с 4-го по 19-е декабря 1886 года (журналы и стенографический отчет). – Чернигов : Зем. типография, 1887. – 424, 14, 272 с.

С. 18–20 (1-а паг.); С. 1 (2-а паг.) : На засіданні Черніг. губ. зем. зібрання 7 груд. 1886 р. обговорювалося питання щодо вшанування пам'яті померлого М. О. Константиновича, і було ухвалено відслужити панахиду по ньому, висловити співчуття сім'ї та надати їй матеріальну допомогу у розмірі річної заробітної плати 3000 руб.

1888

138. ЧЕРНИГОВСКОЕ губернное земское собрание XXIII очередной сессии с 7-го по 17-е декабря 1887 года (журналы собрания и стенографический отчет). – Чернигов : Зем. типография, 1888. – 378, 217, 13 с.

С. 5 (1-а паг.) : Замість М. О. Константиновича губ. гласним від Черніг. пов. був обраний Х. М. Комаровський.

1891

139. ИКОННИКОВ В. С. Опыт русской историографии : в 2-х т. : в 4-х кн. Т. 1. Кн. 1 / В. Иконников. – Киев : Типография Императорского ун-та Св. Владимира, 1891. – 1–8, 1–882 с.

С. 289 : М. О. Константинович разом О. М. Лазаревським брав участь у підготовці та виданні «Обозрения Румянцевской описи Малороссии».

1892

140. ИКОННИКОВ В. С. Опыт русской историографии: в 2-х т. : в 4-х кн. Т. 1. Кн. 2 / В. Иконников. – Киев : Типография Императорского ун-та Св. Владимира, 1892. – 883–1539, 224–370, 1–9 с.

С. 1334 : Згадка про те, що у професора І. В. Лучицького знаходився архів М. О. Константиновича, що складався здебільшого із земельних актів XVII–XVIII ст.

1895

141. ГАРКУШЕНКО И. Т. Свод постановлений Черниговского уездного земского собрания по народному образованию за 1886–1894 гг. / И. Гаркушенко // Зем. сб. Черниг. губ. – 1895. – № 4–5. – Прилож. – С. 1–6, 1–243.

С. 4, 18 (2-а паг.) : На засіданні Черніг. пов. зем. зібрання 18 жовт. 1886 р. М. О. Константинович запропонував пов. зем. управі призначити у Седнівську школу помічника учителя, оскільки у ній навчалося понад 120 учнів; 25 жовт. того ж таки року його було обрано попечителем Сиберізької зем. школи.

1896

142. СВОД постановлений Черниговской городской думы от 1883–1887 г. / [сост. по поручению Думы В. Хижняков]. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1896. – 387, 8 с.

С. 4, 7, 8, 10, 54, 59, 63, 114, 167 (1-а паг.) : Участь гласного М. О. Константиновича у роботі Черніг. міської думи.

1898

143. ОЧЕРК развития Черниговской общественной библиотеки за 20 лет ее существования. 1877–1896 и Отчет Библиотеки за 1897 год. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1898. – 116 с.

С. 3, 5, 46, 60, 67 : М. О. Константинович – член-засновник та діяльний член Правління Черніг. громад. бібліотеки у 1878–1881 рр.

1900

144. ОЧЕРК 25-летней деятельности Черниговского городского общественного банка. 1875–1900. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1900. – 28 с. ; 16 табл.

С. 15, 17, 18 : М. О. Константинович – заступник директора Черніг. міського громад. банку в 1879–1880 рр., його директор – у 1880–1884 рр.; у зв'язку з 25-річчям з дня відкриття банку, що відзначалося 19 лют. 1900 р., Черніг. міська дума ухвалила: «В память заслуг скончавшихся бывших директоров банка А. П. Карпинского и Н. А. Константиновича – поставитъ в помещении банка их портреты».

1901

145. МИЛОРАДОВИЧ Г. А. Родословная книга Черниговского дворянства. Т. 2. Ч. 3–6 / Г. Милорадович. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургская Губ. типография, 1901. – 407, 9, 33, 316, 110 с.

С. 145 (1-а паг.) : Родовід М. О. Константиновича.

146. ТРИДЦАТИЛЕТИЕ Черниговского городского общественного управления 1870–1901 г., с очерком истории г. Чернигова. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1901. – 130, 334 с.

С. 127 (1-а паг.) : М. О. Константинович – гласний Черніг. міської думи у 1879–1886 рр.

1902

147. СВОД постановлений Черниговского губернского земского собрания (XIX–XXXV сессий) 1883–1899 годов с кратким сводом постановлений за время с 1865-го по 1882 г. (I–XVIII с.с.). Вып. I. / [сост. по поручению губ. зем. управы, С. В. Сотников]. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1902. – 1–15, 1–619 с.

С. 38, 122, 126, 127, 524, 550 : Участь голови Черніг. губ. зем. управи М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання у 1883–1886 рр.

1903

148. СВОД постановлений Черниговского губернского земского собрания (XIX–XXXV сессий) 1883–1899 годов с кратким сводом постановлений за время с 1865-го по 1882 г. (I–XVIII с.с.). Вып. II. / [сост. по поручению губ. зем. управы, С. В. Сотников]. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1903. – 1–13, 621–1295 с.

С. 777, 883, 1210, 1211 : Участь голови Черніг. губ. зем. управи М. О. Константиновича у засіданнях Черніг. губ. зем. зібрання у 1883–1886 рр.

149. СВОД постановлений Черниговского губернского земского собрания (XIX–XXXV сессий) 1883–1899 годов с кратким сводом постановлений за время с 1865-го по 1882 г. (I–XVIII с.с.). Вып. III. / [сост. по поручению губ. зем. управы С. В. Сотников]. – Чернигов : Типография Губ. земства, 1903. – 1–13, 1297–2283 с.

С. 1451, 2245, 2255, 2258, 2275 : Інформація про посади, на які обирався М. О. Константинович у 1874 та 1886 рр., та вшанування його пам'яті на засіданні Черніг. губ. зем. зібрання 4 груд. 1886 р.

1904

150. РУСОВА С. Ф. К сорокалетию Черниговского земства 1865–1905 гг. / С. Русова // Русская мысль. – 1904. – Кн. XII. – С. 94–134.

С. 103, 122, 124 : М. О. Константинович – губ. гласний від Черніг. пов., «вечный труженик, умело осуществлявший на деле сложные проекты, часто лишь вчерне набрасываемые в губернском собрании», який вважав, що запровадження загальної початкової освіти справа «абсолютно преждевременная»; згідно з його пропозицією у 1873 р. Черніг. губ. земство створило фонд для будівництва шкільних приміщень, виступав за запровадження укр. мови у початковій школі.

1905

151. УКАЗАТЕЛЬ статей по истории, археологии и этнографии, помещенных в «Земском сборнике Черниговской губернии» за 1869–1905 гг. // Труды Черниговской губернской архивной комиссии. – Чернигов, 1905. – Вып. 6. – Отд. II. – С. 211–231.

С. 232 : Інформація про некрологи М. О. Константиновича.

1906

152. ТУТОЛМИН М. Т. Столетие Черниговской гимназии. 1805–1905. Краткая историческая записка / М. Тутолмин. – Чернигов : Типография Губ. правления, 1906. – 513 с.

С. 247, 366, 371, 461, 475 : М. О. Константинович у 1853 р. вступив та у 1859 р. закінчив зі срібною медаллю Черніг. чоловічу гімназію, а пізніше, протягом 1865–1875 рр. був її учителем, викладаючи історію та географію.

1907

153. БЕЛОКОНСКИЙ И. П. Земское движение до образования партии Народной Свободы / И. Белоконский // Былое. – 1907. – № 4/16. – С. 231–255.

С. 236 : Восени 1878 р. М. О. Константинович взяв участь у таємній нараді черніг. земців О. Ф. Ліндфорса і О. О. Русова та представників рев. народників у Ніжині.

1908

154. УКАЗАТЕЛЬ статей по истории, археологии и этнографии, помещенных в «Черниговских губернских ведомостях» за 1838–1906 гг. // Труды Черниговской губернской архивной комиссии (1906–1908). – Чернигов, 1908. – Вып. 7. – Отд. II. – С. 1–142.

С. 25, 131 : Публ. М. О. Константиновича та про нього на шпальтах газети «Черниг. губ. ведом.» за 1838–1906 рр.

1910

155. МОДЗАЛЕВСКИЙ В. Л. Малороссийский родословник. Т. II. / В. Модзалевский. – Киев : Типография Г. Л. Фронцкевича и Ко, 1910. – 4, 720, 20, 6 с.

С. 433–442 : Родовід М. О. Константиновича.

1911

156. ВЕСЕЛОВСКИЙ Б. Б. История земства за сорок лет : в 4 т. Т. 3. / Б. Веселовский. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, 1911. – 708 с.

С. 180, 235, 317 : Земська діяльність М. О. Константиновича.

157. ВЕСЕЛОВСКИЙ Б. Б. История земства за сорок лет : в 4 т. Т. 4 / Б. Веселовский. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, 1911. – 831 с.

С. 304–306, 309, 316 : Земська діяльність М. О. Константиновича.

1914

158. БЕЛОКОНСКИЙ И. П. Земское движение / И. П. Белоконский. – 2-е изд., испр., знач. доп. – Москва : Задруга, 1914. – 397 с. : портр.

С. 7 : Фотопортрет; М. О. Константинович – учасник наради земців-конституціоналістів у Ніжині в 1878 р.

159. МИЛОВ Г. К 50-летию учреждения земства / Г. Милов // Черниг. зем. неделя. – 1914. – № 2 (10 янв.). – С. 2–5.

С. 3–4 : М. О. Константинович – гласний Черніг. пов. земства, член та голова Черніг. губ. зем. управи, який прислужився розвитку медичної справи у пов. та губ., відкриттю бібліотек, його стараннями було засновано стат. та медико-санітарне бюро, створено фонд для боротьби з епідеміями.

1915

160. ЯСНОПОЛЬСКИЙ Л. Биографическая заметка об А. А. Русове / Л. Яснопольский. – Б. м., [1915] – 15 с.

С. 3 : М. О. Константинович – один із розробників Програм для стат.-економ. дослідження Черніг. губ. у 1877 р.

1916

161. ОБЗОР развития деятельности Черниговского уездного земства за 50 лет / [сост. В. М. Хижняков]. – Москва : Т-во «Печатня С. Н. Яковлева», 1916. – 114 с. ; карта Черниг. уезда.

С. 106, 107 : М. О. Константинович – гласний Черніг. пов. та губ. зем. зібрань у 1874–1886 рр.

162. ХИЖНЯКОВ В. М. Воспоминания земского деятеля / В. Хижняков ; [предисл. В. Я. Богучарского]. – Петроград : Огни, 1916. – 15, 251 с.

С. 102, 160 : М. О. Константинович – член Черніг. пов. училищної ради, «выдающийся земский деятель», який задавав у цей період «тон и направление земскому делу».

1919

163. В[ЕРЗИЛОВ] А. К открытию общественной библиотеки в Чернигове / А. Верзилов // Просвещение (Чернигов). – 1919. – № 6 (июнь). – С. 19–20.

С. 19 : М. О. Константинович – один із засновників Черніг. громадської бібліотеки.

164. МАРКОВСЬКИЙ М. «Помийниця». Українська гумористична часопись 1863 р. / М. Марковський, В. Міяковський // Наше минуле. – 1919. – № 1–2. – С. 73–122.

М. О. Константинович – член Київ. укр. громади, один з упорядників рукописного сатиричного журналу «Помийниця».

1923

165. ДОРОШЕНКО Д. Огляд української історіографії / Д. Дорошенко. – Прага : Друком Державної друкарні у Празі, 1923. – 220 с.

С. 143 : Згадка про те, що М. О. Константинович видав «Обозрение Румянцевской описи Малороссии».

1924

166. ТКАЧЕНКО М. Наукове розроблення Румянцевської ревізії / М. Ткаченко // Україна. – 1924. – Кн. 3. – С. 39–52.

С. 42 : М. О. Константинович разом з О. М. Лазаревським упорядкував і видав «Обозрение Румянцевской описи Малороссии».

1926

167. ЖИТЕЦЬКИЙ І. Останній виїзд М. П. Драгоманова за кордон / І. Житецький // Україна. – 1926. – Кн. 2–3. – С. 29–37.

С. 34 : М. О. Константинович – член Київ. Старої громади у 1875 – на початку 1876 рр.

1927

168. ЛИСТИ Олександра Лазаревського // Український археографічний збірник. – Київ, 1927. – Т. 2. – С. 264–370.

С. 317, 330, 334, 375 : У листах О. М. Лазаревського до графа Г. О. Милорадовича (29 жовт. 1884 р., 14 січ. та 1 груд. 1891 р.) йдеться про те, що М. О. Константинович має намір друкувати у «Черниговских губернских ведомостях» продовження «Обозрения Румянцевской описи»; після смерті М. О. Константиновича частина його архіву через графа Г. О. Милорадовича опинилася у О. М. Лазаревського; ці листи використав магістрант Санкт-Петербурзького ун-ту В. О. Мякотін, працюючи над дисертацією про укр. селянство.

169. СТУДИНСЬКИЙ К. Остап Терлецький про Археологічний з'їзд в Києві / К. Студинський // Україна. – 1927. – Кн. 5. – С. 37–49.

С. 37 : На III Археолог. з'їзді, який проходив у Києві 14 серп. – 3 верес. 1874 р., М. О. Константинович представив реферат «О курганах Черниговского уезда».

170. ФЕДОРЕНКО П. О. М. Лазаревський та культурні цінності Чернігівщини / П. Федоренко // Український археографічний збірник. – Київ, 1927. – Т. 2. – С. 22–50.

С. 29 : Про упорядкування «Обозрения Румянцевской описи» О. М. Лазаревським та М. О. Константиновичем.

171. ШЕВЕЛІВ Б. Леонід Глібов як громадський діяч і письменник / Б. Шевелів // Глібов Л. Твори. 1827–1927 / [ред., вступ. ст. та уваги Бориса Шевеліва]. – Вид. ювіл., випр. та доп. – [Київ], 1927. – С. 7–46.

С. 13, 17, 29, 30 : М. О. Константинович – член Черніг. укр. громади початку 1860-х рр. Він брав участь у драм. гуртку «Шановців своєї народності» або «Товаристві кохаючих рідну мову», разом з чиновником канцелярії черніг. губернатора

О. А. Тищинським на початку 1870-х рр. намагався отримати дозвіл на відновлення видання газ. «Черниговский листок».

1928

172. ЖИТЕЦЬКИЙ І. Київська Громада за 60-тих років / І. Житецький // Україна. – 1928. – Кн. 1. – С. 91–125.

С. 103–104, 119, 125 : Короткі біогр. довідки про членів Київ. укр. громади братів Митрофана та Миколу Константиновичів; «глузування з М. О. Константиновича» на сторінках рукописного сатиричного журналу «Помийниця».

173. РУСОВА С. Мої спомини. Рр. 1861–1879 / С. Русова // За сто літ : матеріали з громад. і літ. життя України ХІХ і початків ХХ століття / [за ред. М. Грушевського]. – Київ, 1928. – Кн. 2. – С. 135–175.

С. 164 : Спогади С. Ф. Русової про М. О. Константиновича.

174. ШЕВЕЛІВ Б. Тижневик «Черниговский листок» за редакцією Л. І. Глібова (1861–1863) рр.) / Б. Шевелів // Чернігів і Північне Лівобережжя : огляди, розвідки, матеріали / [під ред. М. Грушевського]. – Київ, 1928. – С. 445–462.

С. 455, 462 : На колективному фото 1862 р. членів «Чернігівського українського драматичного гуртка аматорів – шановців своєї народності» зображений М. О. Константинович; інформ. про безрезультатну спробу О. А. Тищинського разом з М. О. Константиновичем відновити з 1 січ. 1873 р. видання часопису «Черниговский листок».

1929

175. МАКСИМОВИЧ Т. [Могилянський М.] Чернігівські мемуаристики (С. Русова та М. Грінченкова з Аркадієм Верзиловим) [Рец.] / Т. Максимович // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – Київ, 1929. – Кн. XXV (1929). – С. 358–373.

С. 360, 361, 362, 365 : Зауваження з приводу помилок і неточностей у спогадах С. Ф. Русової та М. М. Грінченко з А. В. Верзиловим про М. О. Константиновича.

1930

176. КЛИМЕНКО П. Компути та ревізії XVIII століття / П. Клименко // Український археографічний збірник. – Київ, 1930. – Т. 3. – С. 57–241.

С. 66, 71 : У 1866 р. Черніг. губ. стат. комітет видав підготовлене О. М. Лазаревським та М. О. Константиновичем «Обозрение Румянцевской описи Малороссии», а у 1885 р. М. О. Константинович видрукував останню його додаткову частину.

177. НАЗАРЕВСЬКИЙ О. До історії Київської громади 1870-х років / О. Назаревський // За сто літ : матеріали з громад. і літ. життя України XIX і початків XX століття / [за ред. М. Грушевського]. – Харків ; Київ, 1930. – Кн. 5. – С. 208–212.

С. 208 : У 1869 р. після тимчасового занепаду відновила діяльність Київ. громада, до складу якої, поряд з В. Б. Антоновичем, М. П. Драгомановим, М. І. Лисенком, входив М. О. Константинович.

178. САВЧЕНКО Ф. Заборона українства 1876 р. : до історії громадських рухів на Україні 1860–1870-х рр. / Ф. Савченко. – Харків ; Київ : ДВУ, 1930. – 414 с.

С. 57, 272 : М. О. Константинович – дійсний член Південно-Західного відділу Рос. геогр. товариства з 17 лют. 1874 р. На III Археологічному з'їзді, який проходив у Києві 14 серп. – 3 верес. 1874 р., він представив реферат «О курганах Черниговского уезда».

179. ШЕВЕЛІВ Б. До процесу київських народовольців 1879 р. Дмитро Лизогуб і зрада В. Дриги. (За матеріалами Чернігівського історичного архіву) / Б. Шевелів // За сто літ : матеріали з громад. і літ. життя України XIX і початків

XX століття / [за ред. М. Грушевського]. – Харків ; Київ, 1930. – Кн. 5. – С. 213–232.

С. 224 : Серед осіб, причетних до справи «Черниговського преступного общества», на яких доніс управитель маєтку Д. Лизогуба В. Дрига, згаданий М. Константинович – спершу учитель Черніг. гімназії, а потім службовець міського банку.

1931

180. ФЕДОРЕНКО П. Нариси з історії вивчення Чернігівщини / П. Федоренко // Записки Чернігівського наукового товариства. Т. 1. Праці історично-краєзнавчої секції. – Чернігів, 1931. – С. 5–38.

С. 24 : М. О. Константинович разом з О. М. Лазаревським видав «Обозрение Румянцевской описи Малороссии»; згадка про некрологи М. О. Константиновича.

1937

181. РУСОВА С. Мої спомини / С. Русова. – Львів : Хортиця. – 280 с.

С. 68 : Спогади С. Ф. Русової про М. О. Константиновича.

1938

182. ШРАМЧЕНКО Л. Український статистик Олександр Русов / Л. Шрамченко // Відбитка із збірника «Студії з поля суспільних наук і статистики». – Львів, 1938. – Т. V. – 16 с.

С. 8 : Згадка про М. О. Константиновича як одного з перших «цензових земців», який разом з О. Ф. Ліндфорсом, О. П. Карпінським та І. І. Петрункевичем боровся за збереження принципів самоврядування та проти адміністративного свавільства й «були дійсно творцями кращих земських традицій на Україні».

1959

183. РЕЙФМАН П. С. К истории кружка Тищинского, Лебедева, Манассеина : (Из истории студенческого движения в 60-е годы XIX века) / П. Рейфман // Ученые записки Тартуского университета. – Тарту, 1959. – Вып. 78. – С. 144–171

С. 170 : Інформ. про те, що наприкінці 1872 р. М. О. Константинович разом з О. А. Тищинським безрезультатно клопоталися щодо відновлення видання газ. «Черниг. листок».

1969

184. МОРГУН О. Українські діячі в земствах / О. Моргун // Український історик. – 1969. – № 1–3 (21–23). – С. 56–64.

С. 59 : М. О. Константинович – «прогресивний землець, сполучав велику практичну працьовитість з ентузіазмом боротьби за земські ідеали, в 1883–86 рр. – голова губ. зем. управи».

185. СИВАЧЕНКО М. Леонід Глібов : дослідження і матеріали / М. Сиваченко, О. Деко. – Київ : Дніпро, 1969. – 288 с.

С. 99, 101, 102–103, 105, 136, 139, 140, 141, 142, 143 : Учитель Черніг. гімназії М. О. Константинович разом з О. А. Тищинським у жовт. 1872 р. звернувся до черніг. губернатора з проханням щодо відновлення видання газети «Черниг. листок» з 1 січня 1873 р.

1974

186. ВОЛОЩЕНКО А. К. Нариси з історії суспільно-політичного руху на Україні в 70-х – на початку 80-х років XIX ст. / А. Волощенко. – Київ : Наук. Думка, 1974. – 222 с.

С. 140 : М. О. Константинович – учасник нелегальної наради черніг. земців, українофілів та рев. народників у Ніжині на початку 1878 р.

187. КОЛІСНИК П. Й. Творчість Леоніда Глібова / П. Колісник // Глібов Л. Твори : у 2-х т. / Л. Глібов. – Київ, 1974. – Т. 1. – С. 5–25.

С. 10 : Про клопотання друзів Л. І. Глібова, вчителя гімназії М. О. Константиновича та редактора «Особого прибавлення к Черниговским губернским ведомостям» О. А. Тищинського, щодо відновлення видання «Черниг. листка».

1990

188. КОНСТАНТИНОВИЧІВ кам'яниця в Чернігові // Чернігівщина : енцикл. довід. / [за ред. А. В. Кудрицького]. – Київ, 1990. – С. 340.

Інформ. про будинок Константиновичів у Чернігові та його фото 1928 р.

1992

188а. ТАРАНУШЕНКО С. А. Кам'яниця Константиновича в Чернігові / С. А. Таранушенко ; [підгот. до друку і передмова С. І. Білоконя] // Чернігівська старовина : зб. наук. праць, присвячений 1300-літтю Чернігова. – Чернігів, 1992. – С.143–146.

Публ. ст. С. А. Таранушенка про пам'ятку цивільної архітектури другої половини XVIII ст., зруйнованої під час Другої світової війни. На підставі саме цієї ст. М. П. Цапенко здійснив реконструкцію будівлі.

1994

189. КІСТЯКІВСЬКИЙ О. Ф. Щоденник (1874–1885) : у 2-х т. Т. 1 (1874–1879) / О. Кістяківський. – Київ : Наук. думка, 1994. – 647 с.

С. 106 : 6 берез. 1876 р. О. Ф. Кістяківський надіслав лист до Чернігова М. О. Константиновичу та М. М. Могилянському з проханням з'ясувати, де знаходиться архів Черніг. магістрату.

1995

190. КІСТЯКІВСЬКИЙ О. Ф. Щоденник (1874–1885): У 2-х т. Т. 2 (1880–1885) / О. Кістяківський. – Київ : Наук. думка, 1995. – 583 с.

С. 63, 305, 431 : 10 лют. 1880 р., 1 жовт. 1881 р. та 23 жовт. 1883 р. О. Ф. Кістяківський зустрічався з М. О. Константиновичем і обговорював з ним низку питань.

1996

191. ДОРОШЕНКО Д. І. Огляд української історіографії / Д. Дорошенко ; [упоряд. та нарис: Ю. Пінчук, Л. Гриневич ; редкол. : Я. Пеленський, П. Сохань (співголови)]. – Київ : Українознавство, 1996. – 30, 255 с.

С. 143 : Інформ. про підгот. і вид. М. О. Константиновичем разом з О. М. Лазаревським «Обзрения Румянцевской описи Малороссии».

192. КОЛЕСНИК М. Історія Чернігівщини у «Чтениях в Историческом обществе Нестора-летописца» / М. Колесник // Сіверян. літопис (Чернігів). – 1996. – № 2–3. – С. 101–103.

С. 102 : Інформ. про те, що І. В. Лучицький, готуючи в 1901 р. працю «Материалы для истории землевладения в Черниговщине и Северщине (1603–1645)», користувався зібранням рукописів голови Черніг. губ. зем. управи М. О. Константиновича.

193. РУСОВА С. Мої спомини / С. Русова. – Київ : Україна–Віта, 1996. – 208 с.

С. 46, 47 : Спогади С. Ф. Русової про М. О. Константиновича.

1997

194. ГАПІЄНКО А. З історії розвитку Чернігівської земської статистики / А. Гапієнко // Сіверян. літопис. – 1997. – № 1–2. – С. 49–65.

С. 52 : Голова Стат. від-ня при Черніг. губ. зем. управі М. О. Константинович був одним із упорядників «Программы для стат.-эконом. изучения Черниг. губ.».

195. ШВИДЬКО Г. Універсали гетьманів як джерело з історії українських міст / Г. Швидько // Сіверян. літопис. – 1997. – № 3. – С. 42–46.

С. 42 : О. М. Лазаревський разом з М. О. Константиновичем опубл. 11 універсалів укр. гетьманів в «Обозрении Румянцевской описи Малороссии».

1998

196. КАЛІБАБА Д. Відомі діячі культури, науки, політики Чернігівщини / Д. Калібаба. – Чернігів : Ред.-вид. відділ, 1998. – 256 с.

С. 111 : Коротка біогр. довідка про М. О. Константиновича.

197. КОНДРАТЬЄВ І. Любецький замок і любецька околиця за часів Хмельниччини / І. Кондратьєв // Сіверян. літопис. – 1998. – № 6. – С. 29–36.

С. 35 : Посилання на IV вип. «Обозрения Румянцевской описи Малороссии» (1885 р.), впорядкований М. О. Константиновичем.

198. ЛИНЮК Л. «Моє друге я». (До виходу «Щоденника» О. Ф. Кістяківського) / Л. Линюк // Сіверян. літопис. – 1998. – № 2. – С. 68–73.

С. 72 : Голова Черніг. губ. зем. управі М. О. Константинович – один з черніг. кореспондентів, що надавав док. та матеріали О. Ф. Кістяківському.

199. ПОБІРЧЕНКО Н. С. Олександр Олександрович Русов – український громадський діяч, вчений, педагог. Короткий життєпис / Н. Побірченко. – Київ : Пед. думка, 1998. – 72 с.

С. 28 : М. О. Константинович – відомий громад. діяч.

200. САМОЙЛЕНКО Г. В. Громадсько-культурне та літературне життя в Чернігові в кінці XIX – на початку XX ст. /

Г. Самойленко // Література та культура Полісся. – Ніжин, 1998. – Вин. 10. – С. 5–78.

С. 22 : Викладач Черніг. гімназії М. О. Константинович – активний діяч Черніг. укр. громади.

1999

201. БСЛКОВА Г. Іван Рашевський – відомий і невідомий / Г. Белікова // Сіверян. літопис. – 1999. – № 1. – С. 26–61.

С. 31, 33, 38 : М. О. Константинович – учитель історії та географії Черніг. чоловічої гімназії, який у 1869 р., як секретар Ради, підписав атестат про успішне складання екзаменів І. Г. Рашевським, а також був одружений з наймолодшою сестрою останнього Катериною; коротка довідка про нього; згадка про сестру М. О. Константиновича Софію.

202. МОРОЗОВА Г. До родоводу Рашевських : (за документами Держархіву області) / Г. Морозова // Сіверян. літопис. – 1999. – № 1. – С. 62–71.

С. 66 : Інформ. про те, що М. О. Константинович був одружений з Катериною Григорівною Рашевською (народ. 1853 р.).

203. РИНСЕВИЧ В. Джерелознавчі аспекти наукової діяльності О. М. Лазаревського на Лівобережній Україні / В. Ринсевич // Сіверян. літопис. – 1999. – № 4. – С. 43–57.

С. 46 : Інформ. про те, що М. О. Константинович разом з О. М. Лазаревським підготував і видав «Обозрение Румянцевской описи Малороссии».

204. ТАРАСЕНКО О. Архієпископ Філарет (Гумілевський) і Чернігівська духовна семінарія / О. Тарасенко // Сіверян. літопис. – 1999. – № 6. – С. 53–60.

С. 58 : Посилання на ст. М. О. Константиновича «Заметки о трудах архиепископа Филарета по описанию Черниговской губернии» (1872 р.).

205. ЧЕРНЕНКО О. Археологічні дослідження П. М. Добровольського на Чернігово-Сіверщині / О. Черненко, Л. Ясновська // Сіверян. літопис. – 1999. – № 5. – С. 34–40.

С. 36, 39 : М. О. Константинович у 1873 р. досліджував Табаївські кургани; посилання на його працю «О курганах Черниговского уезда» (1878 р.).

2000

206. РАХНО О. О. Русов у науковому і громадському житті Чернігівщини / О. Рахно // Сіверян. літопис. – 2000. – № 6. – С. 49–61.

С. 50 : Коротка біогр. довідка про керівника Стат. від-ня при Черніг. губ. зем. управі у 1876–1877 рр. М. О. Константиновича.

2001

207. РАХНО О. Я. Олександр Русов – дослідник українського пореформеного села / О. Рахно // Український селянин : Праці НДІ селянства / Ін-т історії України НАН України. – Черкаси, 2001. – Вип. 3. – С. 26–32.

С. 27 : М. О. Константинович – член Черніг. губ. зем. управи та керівник створеного при ній Стат. від-ня.

2003

208. РАХНО О. Я. Олександр Русов у науковому і громадсько-політичному житті України (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / О. Рахно. – Харків, 2003. – 19 с.

С. 13 : У 1876–1879 рр. М. О. Константинович разом з О. Ф. Ліндфорсом, І. І. Петрункевичем боровся за збереження самоврядування і розширення прав земств, впровадження конституційного ладу в Росії.

2004

209. ПАПАКІН Г. В. Архів Скоропадських : фамільні архіви української родової еліти другої половини XVII–XX ст. та архівна спадщина роду Скоропадських / Г. Папакін. – Київ, 2004. – 420 с.

С. 32 : Архів Константиновичів.

210. РУСОВА С. Мемуари. Щоденник / С. Русова. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

С. 60 : Спогади С. Ф. Русової про М. О. Константиновича.

211. САМОЙЛЕНКО Г. В. Культурне життя Чернігова кінця XIX – початку XX ст. / Г. Самойленко // Невичерпне джерело знань : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 125-річчю з часу заснування Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка / [упоряд. Л. В. Феofilова]. – Чернігів, 2004. – С. 7–13.

С. 11 : М. О. Константинович – член Черніг. укр. громади.

2007

212. САПОН В. Вулиці старого Чернігова : іст.-краєзнавчі етюди / В. Сапон. – Чернігів : Деснянська правда, 2007. – 128 с.

С. 54–55 : Розповідь про те, що окрасою Гончої вулиці Чернігова була кам'яниця Константиновичів – характерна пам'ятка цивільної архітектури II пол. XVIII ст., яка не збереглася до наших днів, але напередодні Другої світової війни була описана відомим укр. мистецтвознавцем С. А. Таранушенком.

213. СЛОБОЖАНІНА Н. Розвиток історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XIX ст. : до постановки проблеми / Н. Слобожаніна // Сіверян. літопис. – 2007. – № 2. – С. 92–97.

С. 94 : М. О. Константинович у 1876–1878 рр. був членом Стат. від-ня при Черніг. губ. зем. управі.

2008

214. ДЕМЧЕНКО Т. П. Батько Шраг / Т. Демченко. – Чернігів : Деснянська правда, 2008. – 264 с.

С. 17, 28, 31, 34, 45, 243 : М. О. Константинович – учитель Черніг. чоловічої гімназії, прогресивний землець, на Черніг. пов. зем. зібранні поставив на порядок денний питання про викладання у народній школі українською мовою.

215. РАХНО О. Я. З неопублікованих щоденників Олександра Русова / О. Рахно // Сіверянський архів : наук. щорічник. – Чернігів, 2008. – Вип. 2. – С. 80–95.

С. 82 : Восени 1878 р. М. О. Константинович взяв участь у нелегальній нараді зем. лібералів і представників рев. партій на хут. О. О. Русова у Борзенському пов., на якій обговорювалося питання щодо об'єднання опозиційних сил для боротьби за впровадження конституції в Рос. імперії.

216. СВИТЕНОК М. В. Є. Варзар – основоположник промислової статистики / М. Світенюк // Сіверян. літопис. – 2008. – № 3. – С. 137–142.

С. 138–139 : Голова Стат. від-ня при Черніг. губ. зем. управі М. О. Константинович один з авторів «Программы для стат.-эконом. изучения Черниг. губ.».

217. ТОМАЗОВ В. В. Константиновичі / В. Томазов // Енциклопедія історії України. – Київ, 2008. – Т. 5. – С. 41–42.

Інформ. про козацько-старшинський, а згодом дворянський рід грецького походження Константиновичів та про М. О. Константиновича як співавтора О. М. Лазаревського при створенні «Обозрения Румянцевской описи».

2009

218. ПЕТРУНКЕВИЧ І. На Чернігівщині (Уривки із спогадів громадського діяча кінця ХІХ – початку ХХ ст.) / І. Петрункевич ; [упоряд.: В. М. Шевченко, Т. П. Демченко, О. В. Герасименко, Л. В. Студьонова]. – Чернігів : Деснянська правда, 2009. – 256 с.

С. 20 : М. О. Константинович належав разом з І. І. Петрун-кевичем, О. П. Карпінським, І. Л. Шрагом та О. Ф. Ліндфорсом до «прогресивної групи» Черніг. губ. зем. зібрання, яка організовувала «найяскравіші для того часу земські політичні виступи».

219. РАХНО О. Я. Чернігівське губернське земське зібрання 1898–1901 рр. у неопублікованому щоденнику Олександра Русова / О. Рахно // Сіверянський архів : зб. наук. праць. – Чернігів, 2009. – Вип. 3. – С. 80–122.

С. 91, 116 : М. О. Константинович як голова Черніг. губ. зем. управи та біограф. довідка про нього у коментарях.

220. РАХНО О. Я. Чернігівські земці : (іст.-біограф. нариси) / О. Рахно. – Чернігів : Черніг. обереги, 2009. – 352 с.

С. 132–149 : Біограф. нарис про Миколу Константиновича.

С. 12, 13, 14, 82, 101, 102, 154, 192, 204 : Громад. діяльність М. О. Константиновича.

2010

221. РАХНО О. Чернігівський губернський земський гласний О. Ф. Ліндфорс : (до 120-х роковин від дня смерті) / О. Рахно // Сіверян. літопис. – 2010. – № 4–5. – С. 142–153.

С. 146, 148 : М. О. Константинович як ліберальний землець, борець за збереження прав місцевого самоврядування та запровадження конституційного ладу в Рос. імперії.

2011

222. ДОРОШОК Н. Чернігівська земська статистика на зламі XIX–XX століть / Н. Дорошок // Сіверян. літопис. – 2011. – № 2. – С. 86–90.

С. 86 : Виступ на засіданні Черніг. губ. зем. зібрання у січні 1878 р. члена губ. зем. управи, керівника Стат. від-ня М. О. Константиновича на захист стат. досліджень.

223. ЕМЕЛЬЯНОВ В. Н. Очерки истории Нежинского земства (1864–1918) / В. Емельянов, Т. Диденко, Н. Дмитренко, В. Кулик. – Нежин : Орхидея, 2011. – 260 с.

С. 247 : М. О. Константинович – гласний Черніг. губ. зем. зібрання, учасник земського конституційного руху.

224. РАХНО О. Я. Діяльність Статистичного відділення Чернігівського губернського земства по дослідженню пореформеного села / О. Рахно // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – Київ, 2011. – Вип. 28. – С. 154–162.

С. 157, 159 : М. О. Константинович – керівник Стат. відня при Черніг. губ. зем. управі у 1876–1877 рр.

225. РАХНО О. Я. Земська діяльність М. І. Неплюєва / О. Рахно // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – Київ ; Глухів, 2011. – Вип. 4. – С. 266–271.

С. 269 : М. О. Константинович – один із членів-засновників Черніг. муз.-драм. гуртка, що виник 14 квіт. 1884 р.

226. РАХНО О. О. Русов і М. Коцюбинський : маловідомі факти спільної громадської діяльності / О. Рахно // Шрагівські читання : зб. ст. і матеріалів. – Чернігів, 2011. – Вип. 1. – С. 63–72.

С. 64 : У 1876–1879 рр. М. О. Константинович разом з черніг. зем. гласними О. Ф. Ліндфорсом, О. П. Карпінським, І. І. Петрункевичем брав участь у земському русі, спрямованому на демократизацію сусп.-політ. ладу в Рос. імперії шляхом реформ.

227. РАХНО О. Чернігівське земство і питання запровадження української мови у початкових школах губернії / О. Рахно // Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія» / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 41. – С. 175–178.

С. 175, 176, 178 : Зем. гласний М. О. Константинович на засіданнях Черніг. пов. зем. зібрання 23 жовт. 1880 р. та Черніг.

губ. зем. зібрання 26 січ. 1881 р. порушував питання щодо запровадження укр. мови у початковій школі.

228. РУСОВ О. О. Щоденники та спогади / О. Русов ; [упоряд., підгот. до друку, вступ. ст., комент. О. Я. Рахна]. – Чернігів : Десна Поліграф, 2011. – 320 с.

С. 10, 79, 124, 125, 300 : М. О. Константинович – губ. зем. гласний, учасник зем. конституційного руху; коротка біогр. довідка у коментарях.

229. САМОЙЛЕНКО Г. В. Леонід Глібов у колі сучасників / Г. Самойленко. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – 127 с.

С. 83, 84, 84–85, 86, 106 : Участь М. О. Константиновича у громад. та культурному житті Чернігова; короткий біогр. нарис про нього.

2012

230. КОВАЛЕНКО О. Б. Гніздо вільнодумства і гуманності : садиба Ліндфорсів-Русових в Олешні та її мешканці / О. Коваленко, О. Рахно. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2012. – 30 с.

С. 10 : М. О. Константинович – ліберальний зем. діяч.

231. КОВАЛЕНКО О. Садиба Ліндфорсів-Русових у с. Олешня та її мешканці / О. Коваленко, О. Рахно // Формування культурно-побутового середовища палацово-паркових комплексів другої половини XVIII – початку XX століття. – Чернігів, 2012. – С. 147–159.

С. 153 : М. О. Константинович – ліберальний зем. діяч.

232. РАХНО О. З оточення І. Л. Шрага : земський діяч І. Г. Рашевський / О. Рахно // Шрагівські читання : зб. ст. і матеріалів. – Чернігів, 2012. – Вип. 2. – С. 44–51.

С. 45 : М. О. Константинович – представник «лівого» крила гласних Черніг. губ. зем. зібрання.

2013

233. РАХНО О. Я. Земський статистик В. Є. Варзар : віхи життя та громадської діяльності на Чернігівщині / О. Рахно // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – Київ ; Глухів, 2013. – Вип. 6. – С. 416–420.

С. 416–417 : М. О. Константинович – керівник створеного в лютому 1876 р. Стат. від-ня при Черніг. губ. зем. управі,

234. РАХНО О. Я. М. О. Константинович : земський діяч та історик / О. Рахно // Российская империя в исторической ретроспективе : [сб. науч. ст.] / отв. ред. И. Шагохин. – Белгород, 2013. – Вип. 8. – С. 136–143.

2014

235. ІСАЄНКО О. Доповідь І. Л. Шрага про запровадження української мови у народних школах (1893 р.) і події навколо неї : нові факти й висновки / О. Ісаєнко // Шрагівські читання : зб. ст. і матеріалів. – Чернігів, 2014. – Вип. 3. – С. 27–33.

С. 27 : М. О. Константинович – зем. гласний, колишній учитель Черніг. гімназії, на засіданні Черніг. пов. зем. зібрання у 1880 р. порушив питання про використання укр. мови в початковій школі.

236. КОВАЛЕНКО О. О. Зі спогадів Марії Чорносвитової про старий Чернігів (друга половина XIX – початок XX ст.) / О. О. Коваленко // Сіверян. літопис. – 2014. – № 1–3. – С. 49–60.

С. 51, 57 : М. О. Константинович – учитель Черніг. чоловічої гімназії у 1865–1875 рр.

237. РАХНО О. Чернігівський земський лікар І. Ф. Рашевський : віхи життя та громадської діяльності / О. Рахно // Шрагівські читання : зб. ст. і матеріалів. – Чернігів, 2014. – Вип. 3. – С. 104–115.

С. 106 : М. О. Константинович – відомий громад. діяч та історик, рідний брат Є. О. Константинович, з якою побрався І. Ф. Рашевський.

2015

238. ЗВІД пам'яток історії та культури України. Чернігівська область. Вип. 1. Чернігівський район / [упоряд. Е. Ілляшенко, О. Коваленко, А. Подкур та ін.]. – Чернігів : Десна Поліграф, 2015. – 208 с. ; 268 іл.

С. 35, 39, 86, 136, 137, 155, 168, 172 : Посилання на працю М. О. Константиновича «Исторические памятники Черниговской губернии. Городки и курганы» (Чернигов, 1887).

239. МОРОЗОВА А. З історії Чернігівської державної обласної універсальної бібліотеки ім. В. Г. Короленка / А. Морозова // Сіверян. літопис. – 2015. – № 3. – С. 106–110.

С. 106 : М. О. Константинович – один з ініціаторів створення Черніг. громад. бібліотеки.

2016

240. ДЕМЧЕНКО Т. Українські діячі в земствах (на прикладі Чернігівського губернського земства) / Т. Демченко // Скарбниця української культури : зб. наук. праць. – Чернігів, 2016. – Вип. 17. – С. 137–143.

С. 141, 143 : М. О. Константинович.

241. РАХНО О. Я. Земська діяльність П. М. Солонини / О. Рахно // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць. – Київ ; Глухів, 2016. – Вип. 9. – С. 400–403.

С. 401 : 20 груд. 1883 р. М. О. Константинович був обраний головою Черніг. губ. зем. управи та членом губ. Училищної ради.

242. РИГА Д. Викладацький склад Чернігівської класичної чоловічої гімназії у ХІХ ст. / Д. Рига // Сіверян. літопис. – 2016. – № 2. – С. 185–192.

С. 186 : М. О. Константинович протягом 1865–1875 рр. працював учителем історії та географії у Черніг. чоловічій гімназії.

243. ХИЖНЯКОВ В. М. Чернігівська старовина / В. Хижняков ; [підгот. до друку і вступ. ст. О. Б. Коваленка,

А. Л. Курданова, О. Я. Рахна]. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 352 с.

С. 9, 10, 11, 173, 174, 194, 296, 305, 306, 307, 335 :
М. О. Константинович.

2017

244. РАХНО О. Громадська діяльність Ф. А. Лизогуба на Чернігівщині / О. Рахно // Ніжинська старовина: зб. регіон. історії та пам'яткознавства. – Ніжин ; Київ, 2017. – Вип. 24 (27). – С. 133–143.

С. 136 : 14 квіт. 1884 р. М. О. Константинович, Ф. А. Лизогуб, М. І. Неплюєв, П. О. Свечин, В. Є. Варзар, В. М. Хижняков, І. Л. Шраг та ін. на квартирі губернатора князя С. В. Шаховського під його головуванням провели перше зібрання членів-засновників аматорського Черніг. муз.-драм. гуртка й обрали його Правління на чолі з К. Д. Милорадовичем.

ДОПОМІЖНІ ПОКАЖЧИКИ

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Антонович В. Б. 177
Багалій Д. І. 27
Белікова Г. О. 201
Білокін С. І. 188а
Білоконський І. П. 153,158
Варзар В. Є. 10, 32, 92, 216, 233, 244
Верзилов А. В. 163, 175
Веселовський Б. Б. 156, 157
Волощенко А. К. 186
Воскресенський І. 132
Гапієнко А. А. 194
Гаркушенко І. Т. 141
Герасименко О. В. 218
Глібов Л. І. 171, 174, 185, 186, 229
Горинек К. К. 134
Гриневич Л. М. 191
Грінченко М. М. 175
Грушевський М. С. 173, 174, 177, 179
Гутман В. П. 60
Деко О. А. 185
Демченко Т. П. 214, 218, 240
Діденко Т. О. 223
Дмитренко Н. М. 223
Дорошенко Д. І. 165, 191
Дорошок Н. А. 222
Драгоманов М. П. 167, 177
Дрига В. В. 179
Дунін-Борковський І. Я. 34
Дурново М. М. 12

Ємельянов В. М. 223
Житецький Г. П. 167, 172
Іконніков В. С. 139, 140
Ілляшенко Е. М. 238
Ісаєнко О. І. 235
Калібаба Д. П. 196
Карачевський-Вовк Г. Н. 14
Карачевський-Вовк Н. Н. 21, 22, 24, 26, 28
Карпінський О. П. 4, 9, 11, 16, 60, 144, 182, 218, 226
Катерина П 34
Кістяківський О. Ф. 189, 190, 198
Клименко П. В. 176
Коваленко О. Б. 230, 231, 238, 243
Коваленко О. О. 236
Колесник М. П. 192
Колісник П. Й. 187
Комаровський Х. М. 138
Кондратьєв І. В. 197
Константинович Є. О. 237
Константинович М. О. 172
Константинович П. М. 34
Корвін-Піотровський К. В. 120
Коцюбинський М. М. 226
Кудрицький А. В. 188
Кулик В. В. 223
Курданов А. Л. 243
Лазаревський О. М. 72, 139, 166, 168, 170, 176, 180, 191, 203, 217
Лашкевич О. С. 16–19
Лизогуб Д. А. 179
Лизогуб Ф. А. 92, 244
Линюк Л. П. 198
Лисенко М. І. 177
Ліндфорс О. Ф. 11, 20, 153, 182, 208, 218, 221, 226

Лучицький І. В. 140, 192
Максимович Т. [Могилянський М. М.] 175
Марковський М. М. 164
Милов Г. В. 159
Миловидов В. 17
Милорадович Г. О. 145, 168
Милорадович К. Д. 244
Милорадович М. М. 4, 9, 12, 18, 19, 92
Міхно П. М. 20
Міяковський В. В. 164
Могилянський М. М. 175, 189
Модзалевський В. Л. 155
Моргун О. М. 184
Морозова Г. В. 202, 239
Мякотін В. О. 168
Назаревський О. А. 177
Неплюєв М. І. 14, 15, 92, 225, 244
Папакін Г. В. 209
Пеленський Я. Б. 191
Перепелицин К. І. 17
Петрункевич І. І. 11, 20, 182, 208, 218, 226
Пінчук Ю. А. 191
Побірченко Н. С. 199
Подкур А. В. 238
Подольський Д. З. 11
Рахно О. Я. 206, 207, 208, 215, 219–221, 224–228, 230–234, 237,
241, 243, 244
Рашевська К. Г. 202
Рашевський І. Г. 4, 9, 16, 34, 201, 232
Рашевський І. Ф. 237
Рейфман П. С. 183
Рига Д. В. 242

Ринсевич В. П. 203
Русов О. О. 10, 153, 160, 182, 199, 206, 207, 208, 215, 219, 226, 228
Русова С. Ф. 150, 173, 175, 181, 193, 210
Савич В. О. 12, 14
Савченко Ф. Я. 178
Самойленко Г. В. 200, 211, 229
Сапон В. М. 212
Свечин П. О. 92, 244
Свідерський І. А. 18
Світенко М. В. 216
Сиваченко М. Є. 185
Слобожаніна Н. П. 213
Солонина П. М. 21, 22, 24, 26, 28, 102, 241
Сотніков С. В. 147–149
Сохань П. С. 191
Сребдольський О. Г. 12
Сребдольський С. О. Г. 15
Студинський К. Й. 169
Студьонова Л. В. 218
Таранушенко С. А. 188а, 212
Тарасенко О. Ф. 204
Терлецький О. С. 169
Тищинський О. А. 40, 171, 174, 183, 185, 186
Ткаченко М. М. 166
Томазов В. В. 217
Тутолмін М. Т. 152
Уманець Ф. М. 15, 20
Федоренко П. К. 170, 180
Феофілова Л. В. 211
Філарет (Гумілевський), архієпископ 1, 204
Хижняков В. М. 86, 92, 123, 161, 162, 243, 244
Холмський А. І. 105

Цапенко М. П. 188а
Червінський П. П. 10, 21, 22, 24, 26, 28
Черненко О. Є. 205
Чорносвито́ва М. (Хижнякова М. В.) 236
Шатохін І. П. 234
Шаховський С. В. 92, 244
Швидько Г. К. 195
Шевелів Б. М. 171, 174, 179
Шевченко В. М. 218
Шраг І. Л. 14, 15, 19, 92, 121, 214, 218, 232, 235, 244
Шрамченко Л. І. 182
Ясновська Л. В. 205
Яснопольський Л. М. 160

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Борзенський повіт Чернігівської губ. 20, 37, 215
Глинський повіт Чернігівського намісництва 30, 31
Київ, місто 169, 178
Малоросія 3, 25, 27
Ніжин, місто 153, 158, 186
Ніжинський повіт Чернігівської губ. 223
Олешня, село Городнянського повіту Чернігівської губ. (тепер Ріпкинського р-ну Чернігівської обл.) 230, 231
Прилуцький повіт Чернігівського намісництва 30, 38
Роменський повіт Чернігівського намісництва 31, 37
Російська імперія 215, 221, 226
Росія 208
Салтикова Дівиця, село Чернігівського повіту Чернігівської губ. (тепер Куликівського р-ну Чернігівської обл.) 23
Сибереж, село Чернігівського повіту Чернігівської губ. (тепер Ріпкинського р-ну Чернігівської обл.) 141

Україна 203

Чернігів, місто 59–61, 77, 82, 87, 134, 163, 188, 188а, 189, 212, 229, 236

Чернігівська губернія 1, 5, 12, 29, 39, 52, 56–58, 91, 101–102, 113, 129, 132, 133

Чернігівська область 238

Чернігівське намісництво 30, 31, 35–38

Чернігівський повіт 2, 13, 41, 42, 66, 73, 87, 94, 128, 150

Чернігівський район 238

Чернігівщина 170, 180, 192, 196, 213, 218, 233, 244

ЗМІСТ

Громадський діяч та історик Микола Константинович.....	3
Праці М. О. Константиновича.....	18
Публікації про М. О. Константиновича.....	26
Допоміжні покажчики.....	72
Іменний покажчик.....	72
Географічний покажчик.....	76
Зміст.....	78

Наукове видання

**МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ
КОНСТАНТИНОВИЧ**

(1844–1886)

(Біобібліографічний покажчик)

Укладачі:	Коваленко Олександр Борисович, Рахно Олександр Якович
Науковий редактор	Коваленко Олександр Борисович
Редактор	Каганова Ірина Яківна
Відповідальна за випуск	Аліференко Інна Михайлівна
Комп'ютерний набір	Рахно Олександр Якович
Комп'ютерна верстка	Ширманова Анастасія Олександрівна

Ризограф ОУНБ ім. В. Г. Короленка
Тираж 75 пр.

Видавець і виготовлювач
КЗ «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В. Г. Короленка»
проспект Миру, 41, м. Чернігів, 14000
e-mail: korolenkolib@ukr.net

У започаткованій 2003 року Чернігівською ОУНБ ім. В.Г. Короленка та Чернігівською обласною організацією Національної спілки краєзнавців України серії бібліографічних покажчиків «Історики та краєзнавці Чернігівщини» вийшло:

- Вип. 1. Павло Костянтинівич Федоренко
- Вип. 2. Олександр Олександрович Русов
- Вип. 3. Віктор Миколайович Шевченко
- Вип. 4. Михайло Степанович Чуприна
- Вип. 5. Володимир Володимирович Ткаченко
- Вип. 6. Анатолій Кіндратович Адруг
- Вип. 7. Іван Петрович Дудко
- Вип. 8. Сергій Олегович Павленко
- Вип. 9. Петро Іванович Смолічев
- Вип. 10. Володимир Михайлович Половець
- Вип. 11. Георгій Федорович Гайдай
- Вип. 12. Григорій Михайлович Курас
- Вип. 13. Леонід Едуардович Раковський
- Вип. 14. Олександр Володимирович Шекун
- Вип. 15. Юрій Степанович Виноградський
- Вип. 16. Тамара Павлівна Демченко
- Вип. 17. Андрій Антонович Карнабед
- Вип. 18. Ігор Михайлович Ситий
- Вип. 19. Світлана Олександрівна Половникова
- Вип. 20. Юрій Миколайович Ситий
- Вип. 21. Аркадій Васильович Верзілов
- Вип. 22. Василь Михайлович Хижняков
- Вип. 23. Віра Володимирівна Зайченко